

BNMO

wegwijzer

‘je bent pas
verslagen als
je het zelf
opgeeft’

BNMO

wegwijzer

‘je bent pas verslagen
als je het zelf opgeeft’

Willem van Lanschot

Voorwoord

foto: Jos Morren

Iedere militair die in de krijgsmacht dient, kan ten gevolge van de uitoefening van die dienst een ongeval krijgen of aan gebeurtenissen of omstandigheden zijn blootgesteld waardoor hij of zij gewond of getraumatiseerd raakt of

ziek wordt. Het kan gebeuren tijdens een missie, maar ook tijdens de werkzaamheden in Nederland. Zo iemand heeft dan, als het letsel of de ziekte is ontstaan tijdens de uitoefening van de dienst onder buitengewone omstandigheden, een dienstverbandaandoening. Kortweg spreken we dan van een dienstslachtoffer.

De impact ervan op het leven van de betrokkene kan sterk verschillen, maar voor velen is het een lastige opgave uit te zoeken wat er aan de hand is, waar hij of zij terecht kan, wie de weg kan wijzen, waar hij of zij recht op heeft en hoe hij of zij er, samen met zijn of haar relaties, mee omgaat.

Voor deze mensen is in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog de BNMO opgericht, de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en dienstslachtoffers. Sindsdien zijn de nazorgregelingen sterk verbeterd, maar de onpartijdige en kameraadschappelijke steun en raad van lotgenoten blijven van groot belang.

Voor u ligt dan ook de eerste druk van de BNMO Wegwijzer, een belangrijke informatiebron voor iedere beschadigde ex-militair of -burgermedewerker van Defensie en zijn of haar directe relaties. Daarnaast is het een nuttig naslagwerk voor diegenen die professioneel of op vrijwillige basis met deze groep contact hebben. Het geeft ook een inzicht in hoe de Vereniging BNMO is georganiseerd.

Ik zie het als een taak van alle afdelingsbesturen en contactpersonen in de BNMO om de leden en hun directe relaties op goede wijze te informeren over de mogelijkheden van advies/ondersteuning/bemiddeling bij het vinden en gebruiken van passende zorgvoorzieningen, het lotgenotencontact en de rol van de contactpersonen. Maar ook over de wijze waarop de belangen van de BMNO-leden behartigd kunnen worden onder meer door de sociaal-juridische advisering, de verschillende activiteitenprogramma's en de samenwerking met de Basis en andere organisaties.

Zij en beschadigde militaire en civiele ex-medewerkers van Defensie hebben behoefte aan duidelijke, overzichtelijke en betrouwbare informatie over mogelijkheden en moeilijkheden van het leven met een aandoening ten gevolge van een dienstverband bij Defensie.

Ik weet zeker dat de BNMO Wegwijzer u daarbij op een uitstekende wijze behulpzaam zal zijn.

Remco Seijn
Voorzitter Vereniging BNMO

Inhoud

Voorwoord	2
1 De Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en dienstslachtoffers (BNMO)	6
1.1 Historie van de BNMO	6
1.2 De vier peilers van de BNMO	8
1.3 Wat heeft de BNMO te bieden?	11
1.3.1 De BNMO Pas	11
1.3.2 De Kareoler	12
1.3.3 Lotegenotencontact	12
1.3.4 Juridische advisering	16
1.4 BNMO 2.0	20
2 Een ongeval tijdens diensttijd	25
2.1 Wie is dienstslachtoffer en waar heeft hij recht op?	25
2.2 Hoe te handelen?	26
2.3 De keuring	29
2.4 Erkenning dienstverband	30
2.5 Wat als er een afwijzend besluit komt of de toewijzing lager is dan u verwacht?	30
3 Lijnen in de zorg	36
3.1 De nulde lijn (buddy support of informele ondersteuning)	38
3.1.1 Verenigingen	38
3.1.2 Inloophuizen	39
3.1.3 Zelfhulpgroepen voor partners	42
3.1.4 Geestelijke verzorging	42
3.2 De eerste lijn	43
3.2.1 Maatschappelijk Werk en het Centraal Aanmeldpunt van het Veteraneninstituut (CAP)	43
3.2.2 Zorgloket APG	44
3.3 De tweede lijn	45

4	Regelgeving	52
4.1	WIA en Militair Invaliditeitspensioen (IP)	52
4.2	Voorzieningenregeling voor militaire oorlogs- en dienstslachtoffers	53
4.3	Bijzondere Wetgeving Oorlogsgetroffenen, Vervolgingslachtoffers en KNIL-pensioenen	55
5	Het Veteraneninstituut	58
5.1	Veteranenpas	60
5.2	Regeling reisfaciliteiten	61
5.3	Raamregeling Reüniefaciliteiten	61
5.4	Het tijdschrift Checkpoint	63
6	Vakbonden, hulp- en zorgcentra	66
6.1	Vakbonden	66
6.2	Speciale adressen	68
6.2.1	Specifieke militaire hulpverlening	72
6.2.2	Overige dienstverlening	72
7	Vrijtijdsverenigingen voor mensen met beperkingen	82
7.1	Sportverenigingen	82
7.2	Overigen	84
8	Handige internetsites	86
8.1	Portals en sites voor zorgvragen	86
8.2	Fora en sites voor zelfhulp en lotgenotencontact	86
9	Klachten	90
9.1	Klachten bij individuele hulpinstanties	90
9.2	Klachtenprocedure van de Basis	90
9.3	Centrale Klachtenfunctionaris Veteranen	91
10	Belangrijke contactgegevens	93
11	Lijst met afkortingen	95

De Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en dienstslachtoffers (BNMO)

1.1 Historie van de BNMO

Na de Tweede Wereldoorlog ging de Nederlandse bevolking aan de slag om ons land weer op te bouwen. Er bestond nauwelijks aandacht voor de soms zwaar gehandicapte Nederlandse militairen uit deze oorlog en hun weduwen. In deze situatie is in 1945 de BNMO opgericht. De BNMO zette zich in voor betere leefomstandigheden van deze militair getroffen en doet dat nu nog steeds voor alle Nederlandse militaire oorlogs- en dienstslachtoffers.

De BNMO is opgericht als vereniging voor onderlinge steun en gezamenlijke belangenbehartiging van de gewonde oud-militairen en hun partners. De vereniging is ontstaan in de sanatoria waar de oorlogsinvaliden werden opgevangen, waaronder Huize Kareol. Al tijdens de oorlog ontstond er een binding tussen deze militaire oorlogsslachtoffers door het blad *de Kareoler*. De BNMO behartigde de belangen van hen, maar ook van de partners en van de weduwen, door bij de overheid te strijden voor een beter invaliditeits- en nabestaandenpensioen en voor een goede nazorg. Daarbij nam de BNMO ook zelf initiatieven, zoals een onderling netwerk, lotgenotenbijeenkomsten, sportevenementen en de vestiging van het BNMO-Woonoord in 1957 in Doorn en het BNMO-Centrum in 1983.

In de loop der jaren slaagde de BNMO erin, onder leiding van onder anderen Willem van Lanschot, de hulpverlening steeds professioneler te maken. Dit kon de bond doen door onder meer een gezonde financiële basis voor de zorg te leggen door middel van de 'goede doelen'-acties en -loterijen. Daarvoor richtte de

BNMO in 1970 de Stichting Fondsenwerving Militaire Organisaties (SFMO) op, een van de partners van de 'goede doelen'-loterijen. De SFMO heet sinds 2008 het Nationaal Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg, kortweg het V-fonds.

Vanuit het Bondsbureau, dat velerlei professionele dienstverleners en belangenbehartigers omvatte, realiseerde de BNMO een landelijk dekkend netwerk van zorg voor de oorlogsslachtoffers en hun gezinnen. Vanaf 1977 worden formeel ook dienstslachtoffers tot de doelgroep gerekend, maar in feite was dit al vele jaren het geval.

De BNMO was samen met het Militair Revalidatie Centrum (MRC) betrokken bij de oprichting van de Nederlandse Invaliden Sportbond, nu Gehandicaptensport Nederland (1960). Ook stond de BNMO aan de basis van de World Veterans Federation (1950), waarin Willem van Lanschot van 1951 tot 1994 bestuursfuncties vervulde, waarna hij tot erevoorzitter werd benoemd.

Het appél op de overheid om naast dit particuliere initiatief ook haar bijdrage te leveren aan de nazorg voor veteranen en dienstslachtoffers resulteerde in het jaar 2000 in de oprichting van het Veteraneninstituut (Vi), waarin de Stichting Dienstverlening Veteranen, de BNMO, het BNMO-Centrum, het Veteranen Platform (VP) en het ministerie van Defensie gezamenlijk optrokken. Het instituut werd logischerwijs gehuisvest op het BNMO-terrein in Doorn. In 2005 besloot de BNMO om meer accent te leggen op het vrijwilligerswerk en om de belangenbehartiging en de professionele diensten te verzelfstandigen. Zo ontstond de Basis, die statutair en met een samenwerkingsovereenkomst met de BNMO verbonden blijft.

1.2 De vier peilers van de BNMO

De BNMO is gebaseerd op vier pijlers: kameraadschap, zorg voor elkaar, belangenbehartiging en kennis van zaken.

KAMERAADSCHAP

In de vereniging vinden leden en hun relaties wederzijds begrip, herkenning en erkenning. Dat zorgt voor onderlinge solidariteit. De vereniging maakt het mogelijk dat leden in contact kunnen komen met lotgenoten, zodat zij met elkaar ervaringen kunnen uitwisselen, elkaar kunnen stimuleren en een band kunnen opbouwen. Om dit te realiseren, investeert de BNMO flink in het organiseren van tal van activiteiten. Trefwoorden als 'ontmoeting' en 'ontspanning' zijn hierbij uitgangspunt. Activiteiten van de BNMO worden op eigen initiatief georganiseerd door de verschillende afdelingen waaruit de vereniging is opgebouwd. Er zijn vijftien afdelingen, die heel Nederland dekken. Door deze afdelingsstructuur is het voor leden mogelijk om aan activiteiten deel te nemen dicht bij huis.

De afdelingsbesturen worden door de leden van de afdeling gekozen en zij zijn verantwoordelijk voor het organiseren van activiteiten. Voorbeelden van activiteiten die georganiseerd worden zijn: contactmiddagen en -avonden, informatiebijeenkomsten, dagtochten, meerdaagse reizen in zowel Nederland als het buitenland en sportieve uitdagingen, afhankelijk van de behoeften en wensen van de leden.

ZORG VOOR ELKAAR

Naast kameraadschap zet de BNMO ook hoog in op 'zorg voor elkaar'. Ook hierbij is het erg belangrijk dat leden in contact komen met lotgenoten. Dit geldt ook voor de partners, kinderen of de weduwen. Elke afdeling organiseert regelmatig met en voor de leden bijeenkomsten ter informatie, ontmoeting en ontspanning. Er is een netwerk van contactpersonen, per afdeling georganiseerd, om de leden thuis te bezoeken of op te bellen, om een

goed gesprek te voeren of elkaar te ondersteunen. De BNMO-contactpersonen helpen u de weg te vinden naar goede zorg of naar voorzieningen.

Zij kunnen er, als dat nodig is, ook voor zorgen dat u snel bij de juiste professionele zorgverleners terechtkomt. Er zijn regionale gespreksgroepen, zowel onderling als onder leiding van professionals.

Samen met de Basis biedt de BNMO haar leden nazorgprogramma's. De achterliggende gedachte van deze programma's is dat het voor (oud-)militairen, diensslachtoffers en relaties belangrijk is om verbondenheid te voelen en over hun eigen situatie te praten met anderen die hetzelfde mee hebben gemaakt. In samenwerking met het ministerie van Defensie, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) en de Basis zijn er dagen voor diensslachtoffers gekomen, waarin informatie en ontmoeting met lotgenoten ook centrale thema's zijn.

BELANGENBEHARTIGING

De BNMO is dé belangenbehartiger voor alle (oud-)militairen die als gevolg van de dienst geestelijk of lichamelijk beschadigd zijn. De vereniging zet zich al 65 jaar in voor individuele belangenbehartiging, maar ook heel nadrukkelijk voor de collectieve belangen. Door deze jarenlange ervaring beschikt de BNMO over een schat aan ervaring en zijn er directe relaties opgebouwd met sleutelfiguren en instanties die verantwoordelijk zijn voor of invloed hebben op het beleid met betrekking tot de zorg voor veteranen en diensslachtoffers. Zo is er intensieve samenwerking met onder meer het Vi, het VP en de militaire vakbonden. Het beleid op het gebied van veteranenzorg en de zorg voor diensslachtoffers is de laatste jaren volop in beweging. En hoewel de BNMO alle ontwikkelingen scherp volgt, zijn er twee thema's die extra aandacht krijgen:

- De komst van de Veteranenwetgeving
- De behandeling en beoordeling van PTSS

KENNIS VAN ZAKEN

De BNMO is in 1945 opgericht door mensen die veelal zelf slachtoffer waren van de oorlog. Door de ervaringen van leden en de samenwerking met deskundigen en onderzoeksinstituten is de BNMO uitgegroeid tot een voorloper op het gebied van veteranenzorg.

Was er traditioneel veel aandacht voor lichamelijke handicaps als gevolg van militaire inzet, de laatste jaren is de kennis en de aandacht voor de psychische gevolgen enorm toegenomen. Dat heeft onder meer te maken met de inzet van militairen in vredesoperaties. Het verzamelen van kennis door de BNMO op dit gebied houdt gelijke tred met deze ontwikkeling.

Maar niet alleen op medisch gebied is er verandering. De steeds complexere wetgeving van de sociale voorzieningen heeft vaak ingrijpende consequenties. Zo is er de trend om steeds meer verantwoordelijkheid te leggen bij werkgever en werknemer. Dat leidt steeds vaker tot juridische conflicten tussen het ministerie van Defensie en individuele militairen over de invulling van de nazorg. Ook op dat gebied kan de BNMO voor deskundige hulp zorgen.

De BNMO is dus dé deskundige op het gebied van nazorg, maar ook als het gaat om de rechtspositie van (oud-)militairen met een aandoening, zoals op het gebied van het militair invaliditeitspensioen (MIP). Natuurlijk investeert de BNMO in kennis van deskundigen, maar de vereniging beschikt daarnaast over een waardevol potentieel aan kennis van (oud-)militairen en hun aanverwanten. Dat zijn de leden zelf. Ook deze kennis is nadrukkelijk onderdeel van de unieke positie van de BNMO.

HOE KUNT U DE BNMO BEREIKEN?

BNMO

Woestduinlaan 87, 3941 XC Doorn

Postbus 125, 3940 AC Doorn

tel: 0343-474110; fax: 0343-474114

e-mail: info@bnmo.nl; website: www.bnmo.nl

1.3 Wat heeft de BNMO te bieden?

Ook vandaag de dag blijft de BNMO een onmisbare organisatie die zich onderscheidt door op te komen voor de belangen van oorlogs- en dienstslachtoffers. Dat gebeurt zowel collectief – door onder meer beïnvloeding van de politieke besluitvorming met betrekking tot de zorg voor oorlogs- en dienstslachtoffers – als individueel door het verlenen van diensten aan de BNMO-leden en door het stimuleren van lotgenotencontact. In dit hoofdstuk zullen we de belangrijkste van deze diensten opsommen.

1.3.1 De BNMO Pas

Alle leden krijgen een lidmaatschapsbewijs. Voor de leden die lichamelijk of geestelijk zodanig gehandicapt zijn dat ze voor hun mobiliteit hulp nodig hebben, is er een meertalige pas waarop verklaard wordt dat betrokkene oorlogs- of dienstslachtoffer is. De pas heeft geen formele status, maar het kan in sommige situaties toch van belang zijn uw positie duidelijk te maken. U kunt de pas aanvragen via het ambtelijk secretariaat: as@bnmo.nl

1.3.2 De Kareoler

Alle leden ontvangen het tijdschrift de Kareoler. Dit blad bestaat al vanaf de jaren veertig en geeft uw veel informatie over de sociale voorzieningen, de zorgprogramma's, de afdelingsactiviteiten, enzovoorts. Aan de hand van interviews en achtergrondverhalen blijft u op de hoogte van ontwikkelingen in de zorg voor veteranen en dienstsachtoffers en krijgt u inzicht in de ervaringen van lotgenoten. De Kareoler is ook op internet te vinden: www.kareoler.nl

1.3.3 Lotgenotencontact

CONTACTPERSONEN

In de BNMO zorgen de contactpersonen voor collegiaal contact. In elke afdeling zijn contactpersonen beschikbaar. Zij werken op vrijwillige basis en zijn doorgaans ervaringsdeskundigen, maar geen hulpverlener. Een afdelingscoördinator is belast met het organiseren van dit contactpersonenwerk. Heeft u belangstelling om daaraan deel te nemen of wilt u persoonlijk contact, dan kunt u op de website van de BNMO vinden wie de coördinator is in uw regio.

De contactpersonen bieden de eerste begeleiding en ondersteuning aan leden van de BNMO die dat wensen. Zij onderhouden door huisbezoek of via de telefoon contact met de leden. Zij geven uitdrukking aan de zorg voor elkaar door er te zijn op moeilijke of feestelijke momenten, soms door een attentie te bezorgen, soms door een goed gesprek of misschien alleen een luisterend oor.

Als er professionele zorg nodig is, bijvoorbeeld vanwege psychische of fysieke klachten, dan kunnen de contactpersonen een maatschappelijk werker inschakelen van de Basis en bemiddelen naar het Centraal Aanmeldpunt (CAP) van het Veteraneninstituut (zie 3.2.1). Als er materiële zorgvragen zijn, bijvoorbeeld over gehandicaptenvervoer, dan kunnen contactpersonen de weg wijzen naar het Zorgloket APG (zie 3.2.2). De contactpersonen worden toegerust voor hun werk door trainingen die de BNMO organiseert en door regelmatige coachingsbijeenkomsten die de coördinator organiseert samen met het maatschappelijk werk.

Een actuele lijst van contactpersonen van de BNMO vindt u op www.bnmo.nl

REGIONALE ACTIVITEITEN

Elke afdeling organiseert voor en met haar leden activiteiten. Door uw lidmaatschap kunt u bijdragen aan deze activiteiten. De leden kiezen het afdelingsbestuur en stellen jaarlijks het programma vast. In de meeste afdelingen zijn er aparte activiteitencommissies die er plezier in hebben zaken te organiseren die de leden interesseren en stimuleren. Zo zijn er informatiebijeenkomsten, excursies, ontmoetingen, dagtochten, meerdaagse reizen en gespreksgroepen. Kenmerk is het bij elkaar brengen van mensen die hetzelfde hebben meegemaakt en hun ervaringen kunnen delen. Want erkenning en herkenning is ook voor oorlogs- en diensslachtoffers een begin om te werken aan herstel en verwerking van de opgelopen schade. Lotgenotencontact vindt vaak plaats dicht bij huis door dit activiteitenprogramma van de BNMO-afdelingen, maar ook landelijk dankzij de nazorgprogramma's van de Basis.

NAZORGPROGRAMMA'S

De BNMO biedt de leden de gelegenheid jaarlijks een keuze te maken uit de programma's die de Basis organiseert voor zowel de oudere oorlogs- en diensslachtoffers als de vredesmissieve-

teranen met uitzendgerelateerde klachten en hun partners. Dit wordt vaak begeleid lotgenotencontact genoemd. De professionele leiding geeft een extra veiligheid en verdieping aan de ontmoeting. Sommige programma's zijn gekoppeld aan een specifieke uitzending. Zo zijn er groepsprogramma's voor Indië-, Nieuw-Guinea-, Korea-, Libanonveteranen, etc., waarbij natuurlijk herinneringen opgehaald worden, maar waar u ook kunt spreken over confronterende oorlogservaringen en waar men elkaar tot steun kan zijn. Daarnaast worden er programma's aangeboden die in het teken staan van herdenkingen, zoals van de meidagen 1940 en van de capitulatie van Japan.

Ook op het gebied van welzijn en gezondheid is er een divers aanbod. Voor vredesmissieveteranen met uitzendgerelateerde klachten en hun partners organiseert de Basis weekenden waarin de nadelige gevolgen van een uitzending ter sprake komen. Ook is er een programma-aanbod op het gebied van sport, gezondheid en creativiteit.

De BNMO organiseert jaarlijks de *BNMO-veterans challenge*, waarbij u met lotgenoten uw eigen fysieke en mentale grenzen kunt opzoeken, uiteraard met goede begeleiding op sportief en sociaal gebied.

PARTNERS

Voor partners van oudere oorlogs- en dienstslachtoffers biedt de Basis speciale programma's die zich richten op het (her)vinden van balans in de zorg. De programma's bestaan uit gesprekken en creatieve en sportieve onderdelen. Er is een startprogramma en een vervolprogramma waarin de focus meer ligt op specifieke thema's. Daarnaast is er een speciaal programma waarbij de nadruk ligt op het ontmoeten van andere partners van oorlogs- en dienstslachtoffers, om ervaringen uit te kunnen wisselen.

Ook is er een speciaal aanbod voor partners van vredesmissieveteranen met uitzendgerelateerde klachten. Er worden zowel weekenden voor vredesmissieveteranen en hun partners georga-

niseerd als voor de partners alleen. Naast de weekenden op de Basis zijn er ook regionale partnergroepen vredesmissieveteranen. De BNMO werkt samen met de Stichting Partners van Oorlogsslachtoffers (SPO). Deze stichting organiseert jaarlijks een themadag en biedt partners de gelegenheid deel te nemen aan regionale gespreksgroepen. Als u hiervoor belangstelling heeft, kunt u dat kenbaar maken bij het secretariaat van de BNMO: as@bnmo.nl

KINDEREN

Voor gezinnen van vredesmissieveteranen met uitzendgerelateerde klachten organiseert de Basis jaarlijks een gezinsdag. Het programma biedt ruimte voor ontmoeting en ontspanning. Enkele keren per jaar zijn er speciale jeugdweekenden. Ook de afdelingsactiviteiten zijn soms gericht op de jonge gezinnen.

foto: Jos Morren

Voor de zogenoemde tweede generatie oorlogsslachtoffers, de kinderen van oorlogs- en missieveteranen zijn er speciale gespreksgroepen en themabijeenkomsten. Ook hier is de samenwerking met de SPO van belang.

SPORT

De BNMO is een van de oprichters van de Nederlandse organisatie voor invalidensport, nu de Gehandicaptensport Nederland geheten. Samen met deze organisatie kent de BNMO jaarlijks een onderscheiding, de Audrey Hepburntrofee, en een geldprijs toe aan een sporter of organisatie die zich verdienstelijk maakt op het terrein van de gehandicaptensport. Tussen de wereldberoemde, inmiddels overleden actrice Audrey Hepburn en de BNMO bestond een hechte band. Een grootschalige fondsenwerving met behulp van haar als ambassadrice zorgde voor de realisatie van het eerste woonoord. Met toestemming van Audrey Hepburn heeft de BNMO besloten de wisselprijs naar haar te vernoemen. De prijs wordt sinds 1968 jaarlijks uitgereikt. Voor een overzicht van invalidensport en vrijetijdsverenigingen, zie hoofdstuk 7.

1.3.4 Juridische advisering

De BNMO biedt haar leden de mogelijkheid een beroep te doen op sociaal-juridisch advies of op juridische bijstand bij het aanvragen van een MIP en speciale sociale voorzieningen voor ex-militairen en hun verwanten.

WAT HOUDT HET IN?

De juridische bijstand wordt verleend door de juridische afdeling van de BNMO: juristen en een sociaal-juridisch adviseur, een secretaresse en twee medisch adviseurs die de juristen van advies kunnen voorzien. De juridische afdeling kan u helpen om bezwaar te maken tegen een (afwijzend) besluit over een MIP, een voorziening of geneeskundige verstrekking, dan wel over

een arbeidsongeschiktheidpensioen of suppletie. Ook kan de afdeling u op dezelfde wijze bijstaan als u een (afwijzend) besluit krijgt over uw WAO/WIA-uitkering, wanneer deze uitkering gebaseerd is op een dienstverbandaandoening. De juristen zullen, wanneer zij tot het oordeel komen dat bezwaar maken kans van slagen heeft, trachten een beter besluit te bewerkstelligen. Als het nodig is, zullen zij daarvoor ook namens u in beroep gaan bij de rechter.

Daarnaast kan de afdeling u allerhande sociaal-juridisch advies geven op het terrein van uw dienstverbandaandoening en/of over kwesties die daarmee samenhangen. Ook komt het voor dat zij u dan doorverwijzen naar een instantie die u verder helpt.

WAT KUNT U ERVAN VERWACHTEN?

Met het maken van bezwaar, eventueel gevolgd door beroep, zet de juridische dienst zich op professionele wijze in voor een beter besluit voor u. De juridische dienst zal daarbij echter wel steeds de haalbaarheid van de procedure toetsen. Dit kan betekenen dat de afdeling voor u alle procedures van bezwaar tot en met beroep doorloopt, maar het kan ook betekenen dat zij op een gegeven moment de zaak niet (langer) haalbaar achten waardoor de afdeling de juridische bijstand zal beëindigen. Zij stellen u daar natuurlijk wel vooraf van op de hoogte.

Een bezwaarprocedure loopt gemiddeld een half jaar tot een jaar. Wanneer daarna bij de rechter in beroep wordt gegaan, duurt het gemiddeld eenzelfde periode voordat er door de rechter uitspraak wordt gedaan. Gaat de afdeling voor u ook nog in hoger beroep, dan loopt deze procedure tot en met de uitspraak van de hoogste rechter, ongeveer een jaar.

HOE KUNT U HIERVAN GEBRUIK MAKEN?

Wilt u via de juridische afdeling van de BNMO bezwaar maken, dan dient u de aanwijzingen in paragraaf 2.5 op te volgen. U kunt als u daarover meer wilt weten, hulp nodig heeft of een sociaal-juridisch advies, ook contact opnemen met de juridische

afdeling via het telefoonnummer van de BNMO tel: 0343-474110 of via e-mail: jz@bnmo.nl. Natuurlijk kunt u op de website van de BNMO (www.bnmo.nl) de veel gevraagde informatie vinden of een vraag stellen.

1.4 BNMO 2.0

Het internet is niet meer uit ons dagelijks leven weg te denken. Het internet is niet alleen maar een bron van informatie, maar steeds meer een manier om met elkaar in contact te komen en zelf informatie, foto's en filmpjes te plaatsen. Als vanzelfsprekend sluit deze moderne manier van communiceren aan bij een van de belangrijkste pijlers van de BNMO, namelijk kameraadschap. Het is de moderne manier van lotgenoten ontmoeten, ervaringen delen en informatie verspreiden.

BNMO 2.0 staat voor het faciliteren van online communicatie. De BNMO maakt daarom sinds het online gaan van de nieuwe website ook gebruik van Twitter, LinkedIn, Facebook, YouTube en Flickr. Kenmerkend voor al deze media is dat de gebruikers een persoonlijk profiel hebben, zelf content (inhoud) kunnen plaatsen en eenvoudig met elkaar in contact kunnen komen. Net als bij de reguliere activiteiten van de BNMO wordt de inhoud bepaald door de leden. In contact komen met elkaar en elkaars ervaringen ook online delen, zorgt voor wederzijds begrip, herkenning en erkenning.

FLICKR

Flickr is een website voor het delen van foto's. Zo worden de BNMO en de activiteiten ook voor anderen in beeld gebracht. Bij het uploaden van foto's kan er ook worden opgegeven onder welke voorwaarden (licentie) anderen de foto mogen gebruiken. De foto's kunnen eenvoudig worden getoond op de website van de BNMO.

YOUTUBE

YouTube is een website voor het kosteloos uploaden, bekijken en delen van videofilmjes door gebruikers. Net als bij Flickr kunnen de filmjes eenvoudig worden getoond op de website.

TWITTER

Twitter is een internetdienst waarmee gebruikers korte berichten publiceren. Andere Twitter-gebruikers kunnen de BNMO volgen en zo op de hoogte blijven van het nieuws en de activiteiten die de BNMO publiceert en organiseert. Via Twitter kan ook gereageerd worden op de berichtjes en contact worden gelegd met de BNMO.

LINKEDIN

Het belangrijkste doel van de website is geregistreerden te laten profiteren van elkaars (zakelijke) netwerk. Dat gebeurt door contacten te leggen met anderen die u vertrouwt. U kunt zich ook aansluiten bij groepen, zoals de BNMO zelf. Dit laat binnen uw persoonlijk profiel als LinkedIn-gebruiker uw betrokkenheid bij de BNMO zien. Als organisatie kan de BNMO zich ook binnen dit netwerk eenvoudig profileren.

FACEBOOK

Facebook is net als LinkedIn een sociaal netwerk, maar het doel is eerder het met elkaar in contact blijven op persoonlijk vlak. Op uw persoonlijke Facebook-pagina kunt u bekenden laten weten wat u doet en wat u bezighoudt in de vorm van berichten, foto's en filmjes. Ook hier kunt u uw betrokkenheid bij de BNMO aangeven door u aan te melden bij de BNMO-groep op Facebook.

NING

Nog weer een stap verder is het opzetten van een eigen afgeschermd community voor de leden. We maken hierbij gebruik van NING, dat de mogelijkheid biedt om in een vertrouwde

omgeving met elkaar, de ervaringsdeskundigen en specialisten in contact te komen, ervaringen uit te wisselen, vragen te stellen en een band op te bouwen. In de NING-community kunt u zich aansluiten bij groepen rond PTSS, jongeren en/of de uitzending of missie waar u bij betrokken bent geweest. Het toevoegen van verhalen, foto's en filmpjes is mogelijk, maar u kunt uiteraard ook gewoon een vraag stellen of contact opnemen met een van de andere leden op de community. Lotgenoten kunnen elkaar nu online ontmoeten in een vertrouwde omgeving.

EEN GOED BEGIN...

Een goed begin is het halve werk. De kracht van de social media en de NING-community wordt groter wanneer alle leden een kijkje komen nemen en ook hun eigen informatie, ideeën en meningen plaatsen.

Het belangrijkste is dat u er (ook op het net voor elkaar) bent!

Veteranen en hun gezinsleden

Deelname aan een militaire operatie kan ingrijpende gevolgen hebben voor het gezin van een militair. De partner en kinderen moeten het lange tijd stellen zonder directe steun van hun geliefde of ouder. In sommige gevallen ontstaan er juist na terugkeer van de uitzending problemen. De veteraan kan door de uitzendervaringen anders tegen zichzelf en het leven gaan aankijken. De thuisgebleven partner kan blijven vasthouden aan de andersoortige rol die hij/zij tijdens de afwezigheid van de partner moest spelen. Bij thuiskomst moeten alle betrokkenen aan elkaar wennen en zich aan de nieuwe situatie aanpassen. Opvattingen en gedrag van beide partners kunnen veranderd zijn en minder goed op elkaar aansluiten. Het kost soms tijd en energie om de band te herstellen.

AANPASSINGEN IN DE RELATIE

Het weerzien na de uitzending is vaak een emotionele gebeurtenis. Beide partners kunnen hierop verschillend reageren. Er kan in het begin een onwennige houding zijn, maar de eerste weken na terugkeer voelen ook vaak aan als de wittebroodsweken na het trouwen. Voor sommige veteranen en hun partners kost het in deze periode echter moeite om hun plaats binnen de relatie en in het gezin te hervinden. Wanneer de relatie vóór de uitzending niet goed was, is het na de uitzending vaak moeilijker om samen verder te gaan. Sommigen verwachten dat de problemen van voor de uitzending vanzelf opgelost zijn. Het tegengestelde blijkt vaker waar te zijn. Communicatie tussen partners is dan ook cruciaal, ook na de uitzending.

KINDEREN

Door de uitzending kan een veteraan anders over de opvoeding zijn gaan denken. Zijn of haar ervaringen in een oorlogsgebied kunnen ertoe leiden dat een veteraan zich extreem beschermend opstelt ten opzichte van de kinderen. Het gevoel is soms dubbel: enerzijds is hij of zij blijer dan voorheen met wat hij of zij en de kinderen hebben, maar anderzijds stelt hij of zij zich de vraag of ze niet teveel op materiële zaken gericht zijn. Kinderen begrijpen dit gedrag niet altijd.

PTSS

Uit onderzoek blijkt dat partners van veteranen met posttraumatische stress symptomen meer slaapproblemen en somatische problemen hebben dan partners van veteranen zonder deze symptomen. Tevens ervaren zij meer negatieve sociale steun, zijn zij minder tevreden over de kwaliteit van de relatie en hebben zij een verhoogd risico op secundaire traumatisering. Posttraumatische stress symptomen bij veteranen hebben ook nadelige gevolgen voor het gezin. Door de traumatische ervaringen en de verwerking daarvan is het moeilijk om de rol als ouder weer volledig op te pakken. Sommige ouders praten niet over de uitzending om hun kind ellende te besparen. Hierdoor kan het onderwerp een taboe worden. Het kind kan met onbeantwoorde vragen blijven zitten en zijn eigen waarheid gaan bedenken.

TIPS EN ADVIEZEN

Voor veteranen:

- Blijf ook na de uitzending met uw kind over uw ervaringen communiceren
- Houd kinderen op de hoogte van uitzendervaringen en laat ze er actief mee bezig zijn (brieven, (dag)boekje bijhouden, etc.)
- Praat over eventuele traumatische gebeurtenissen. Zoek zo nodig (samen) hulp
- Pak alles weer rustig op en loop niet te hard van stapel na een half jaar uit elkaar te zijn geweest
- Niets inslikken. Al is iets 100 keer verteld, dan kan ook een 101e keer zinvol zijn
- Respecteer elkaars wensen en behoeften
- Uit gevoelens naar de partner, maar houd rekening met zijn of haar onmacht hier iets mee te doen
- Maak gebruik van de informatie(dagen) over uitzendgevolgen en nazorg

Voor partners en kinderen:

- Heb veel geduld met en tijd voor elkaar. Spreek eventuele onenigheden uit
- Heb begrip dat beiden een tijd in een totaal andere wereld hebben geleefd
- Praat veel met de partner en luister naar de verhalen, ook al is het de 100e keer dat ze worden verteld
- Uit gevoelens, maar houd rekening met elkaar

Bron: Factsheet 7 van het Kennis- en onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut (bewerkt)

Een ongeval tijdens diensttijd

2

2.1 Wie is dienstslachtoffer en waar heeft hij recht op?

Iedere militair die in de krijgsmacht dient, kan ten gevolge van de uitoefening van die dienst een ongeval krijgen of aan zodanige gebeurtenissen of omstandigheden zijn blootgesteld dat hij daardoor gewond of getraumatiseerd raakt of ziek wordt. Wanneer dit leidt tot een aandoening, ziekte of gebrek dat nog voortduurt ná de militaire dienst of dat zich daarna openbaart, spreekt men van een dienstslachtoffer.

Gezien de huidige taken van de krijgsmacht ontstaan er relatief veel aandoeningen tijdens een militaire missie in het buitenland, waardoor het hier veelal veteranen betreft. Maar een militair kan ook een aandoening oplopen tijdens werkzaamheden of oefeningen voordat hij of zij ooit een militaire uitzending heeft meegemaakt. Elke veteraan met een aandoening is dus dienstslachtoffer, maar niet elk dienstslachtoffer is een veteraan. Een dienstslachtoffer is dus een (gewezen) militair die blijvende lichamelijke en/of psychische schade als gevolg van de uitoefening van de militaire dienst heeft opgelopen. Zo iemand heeft dan, wat genoemd wordt, een dienstverbandaandoening.

Dienstslachtoffers kunnen gebruikmaken van diverse regelingen waarin het ministerie van Defensie de persoon in kwestie met betrekking tot de blijvende schade tegemoetkomt, zowel financieel als door het verlenen van zorg (zie hoofdstuk 3 over CAP en LZV). Het ministerie van Defensie maakt wel een onderscheid tussen enerzijds dienstslachtoffers die schade lijden als gevolg van bijvoorbeeld een uitzending, een staat van oorlog of een andere buitengewone of daarmee vergelijkbare omstandigheid

en anderzijds diensslachtoffers die schade lijden als gevolg van alle andere – niet buitengewone – omstandigheden tijdens de uitoefening van de militaire dienst, dat wil zeggen de gewone bedrijfsongevallen.

Onder buitengewone omstandigheden bestaan de financiële tegemoetkomingen uit onder meer een MIP en diverse Voorzieningen en Geneeskundige Verstrekkingen. Bij schade onder niet buitengewone omstandigheden moet men denken aan een aanvulling op een WAO/WIA-uitkering, in de vorm van een verhoogd Arbeidsongeschiktheidspensioen of een Suppletie.

2.2 Hoe te handelen?

Wilt u van de hierboven genoemde financiële regelingen goed gebruik kunnen maken, dan moet u uw aanspraak op een tegemoetkoming goed kunnen onderbouwen. Wanneer u dit niet of onvoldoende kunt, wordt het heel lastig om uw aanspraak te gelde te maken. Daar kunt u (achteraf) spijt van krijgen. Het is dan van belang dat er een goed en compleet medisch dossier ten aanzien van de lichamelijke en/of psychische schade opgelopen in militaire dienst tot stand komt. Dit dossier is van groot belang bij het realiseren van uw aanspraken. U kunt daarin zelf de nodige actie ondernemen. De BNMO raadt u daarom aan de volgende handelingen te verrichten.

Stap 1 (*Vóór ontslag uit militaire dienst*)

Wanneer u tijdens de uitoefening van de militaire dienst gewond of getraumatiseerd raakt of ziek wordt, is het van zeer groot belang dat er een proces-verbaal van ongeval (bij een ongeval) of een rapport van een medische aangelegenheid wordt opgemaakt. Het is belangrijk dat u erop toeziet dat dit gebeurt en dat zo concreet mogelijk wordt beschreven wat er is gebeurd, eventueel voorzien van getuigenverklaringen en wat de medische gevolgen voor u zijn.

Vraagt u ook om een kopie van het proces-verbaal of de rapportage voor uw eigen dossier.

Mocht dit niet gebeuren, dan kunt u hierom bij uw commandant verzoeken. Doet u dit schriftelijk en bij voorkeur aangetekend en geef daarin een beschrijving van de gebeurtenis en de gevolgen voor u. Als dit mogelijk is, sluit dan een ondertekende verklaring bij van bij voorkeur meerdere getuigen. Bewaart u van uw verzoek een kopie en bewaar het aantekenenbewijs totdat er een proces-verbaal of medisch rapport is opgesteld en u daarvan een kopie heeft ontvangen. Doet u dit zo snel als mogelijk nadat het ongeval of de medische situatie zich voor heeft gedaan, maar toch uiterlijk vóór de (voorgenomen) ontslagdatum.

Stap 2 (*Vóór ontslag uit militaire dienst*)

Als het goed is, zult u in ieder geval vóórdát u ontslagen wordt, worden opgeroepen voor een zogenoemde pensioenkeuring. Dit is een geneeskundig onderzoek waarin wordt gekeken of er termen zijn voor ontslag en/of er sprake is van lichamelijk en/of psychische schade in de vorm van een dienstverbandaandoening of een ziekte dan wel gebrek met (verergerend) dienstverband. Het is belangrijk dat u erop toeziet dat dit gebeurt. Vraagt u ook om een kopie van de rapportage van dit onderzoek voor uw eigen dossier.

Mocht dit niet gebeuren, dan kunt u hierom bij het ministerie van Defensie verzoeken. Doet u dit schriftelijk en bij voorkeur aangetekend. Bewaart u van uw verzoek een kopie en bewaar het aantekenenbewijs totdat u een kopie van de rapportage van het onderzoek heeft ontvangen. Doet u dit uiterlijk vóór de (voorgenomen) ontslagdatum.

Stap 3 (*Na ontslag uit militaire dienst*)

Als het goed is, dient u samen met uw ontslagbesluit, ook een besluit te krijgen waarin over uw aanspraken op een financiële tegemoetkoming wordt beslist. U kunt een beroep op uw zorg-

coördinator doen als dit proces niet correct verloopt (zie ook 3.2.2). U hebt bijvoorbeeld recht op een MIP of een Arbeidsongeschiktheidspensioen dan wel Suppletie. Mocht u dit besluit toch niet ontvangen, dan vraagt u hier schriftelijk en bij voorkeur aangetekend om bij de Algemene Pensioen Groep (APG). Bewaar zowel het verzoek en het aantekeningbewijs bij voorkeur totdat u een besluit heeft ontvangen én u is medegedeeld dat uw verzoek tijdig is ingediend. Ook als er zich na de militaire dienst een aandoening, ziekte of gebrek openbaart, kunt u nog op de hierboven aangegeven wijze vragen om een besluit bij de APG.

Een MIP en een Arbeidsongeschiktheidspensioen kunt u aanvragen bij:

APG
Bijzondere Regelingen Defensie
Invaliditeitspensioenen
Postbus 4490, 6401 CZ Heerlen

Een Suppletie kunt u aanvragen bij:
Loyalis Maatwerk Administraties
Postbus 4880, 6401 JR Heerlen

Stap 4 *(Na ontslag uit militaire dienst)*

Tevens kunt u als er sprake is van een aandoening, ziekte of gebrek met dienstverband onder buitengewone omstandigheden, naast uw aanvraag voor een MIP, ook diverse voorzieningen en geneeskundige verstrekkingen aanvragen. Dit is een financiële tegemoetkoming in extra kosten die u moet maken in verband met uw dienstverbandaandoening. Dus als u om een voorziening vraagt, moet die direct te herleiden zijn tot deze aandoening. Er zijn een heleboel voorzieningen mogelijk, zoals een vergoeding van de kosten van een hobby, een vergoeding van de kosten van het gebruik van een eigen auto (als u niet met het openbaar vervoer kunt reizen ten gevolge van uw dienstverbandaandoening).

ning), een verhuiskostenvergoeding (als u moet verhuizen ten gevolge van uw dienstverbandaandoening) en diverse geneeskundige vergoedingen (bijvoorbeeld een hoorapparaat als u door lawaai in de dienst slechthorend bent geworden). Wanneer u dus te maken krijgt met kosten die zijn terug te voeren op uw dienstverbandaandoening loont het de moeite voor die kosten om vergoeding te vragen bij de APG. Doet u een aangetekend schriftelijk verzoek toekomen aan:

APG

Bijzondere Regelingen Defensie

Voorzieningen/Verstrekingen

Postbus 4490, 6401 CZ Heerlen

Bewaart u een kopie van het verzoek en het aantekeningbewijs totdat over uw verzoek is beslist én u is medegedeeld dat uw verzoek tijdig is ingediend.

2.3 De keuring

DE VERZEKERINGSARTSEN

Eenieder die te maken krijgt met een geneeskundig onderzoek om de medische gevolgen van zijn dienstverbandaandoening of ziekte dan wel gebrek met dienstverband te laten vaststellen – dit gebeurt bij de onder stap 2, 3 en 4 genoemde situaties – krijgt te maken met een verzekeringsarts die het onderzoek leidt. Het is belangrijk dat u de verzekeringsarts zo concreet en uitgebreid mogelijk vertelt wat u is overkomen in militaire dienst en wat de gevolgen voor u zijn.

2.4 Erkenning dienstverband

Op basis van het bovengenoemde geneeskundig onderzoek zal de verzekeringsarts in de vorm van een rapport zijn oordeel geven over de vraag of uw aandoening, ziekte of gebrek in verband staat met de uitoefening van de militaire dienst. Wanneer dit verband wordt vastgesteld, of met andere woorden 'erkend' wordt, is er sprake van een zogenoemde dienstverbanderkenning. Deze erkenning blijkt dus uit het desbetreffende geneeskundig rapport. Deze erkenning zal in veel gevallen ook leiden tot een besluit waarin een MIP of een Voorziening, een Geneeskundige Verstrekking dan wel een Arbeidsongeschiktheidspensioen of Suppletie met dienstverband wordt toegekend.

2.5 Wat als er een afwijzend besluit komt of de toewijzing lager is dan u verwacht?

Wanneer u het niet eens bent met een dergelijk besluit dient u ervoor te zorgen dat u tijdig bezwaar maakt. Dit betekent dat u gerekend van de datum van het besluit, binnen zes weken na die datum een bezwaarschrift bij de APG in moet hebben gediend. Dit is de zogenoemde bezwaartermijn.

De juridische afdeling van de BNMO kan u echter helpen door voor u bezwaar te maken. Dit noemen we juridische bijstand. Neemt u de volgende aanwijzingen dan vooral in acht:

Het is heel belangrijk om ruim voor het verstrijken van de bezwaartermijn een kopie van het besluit aan de juridische afdeling toe te sturen met daarbij het verzoek of de afdeling namens u bezwaar wil maken. Zet u in deze brief uw naam, (e-mail)adres en telefoonnummer. Zij sturen u dan binnen de bezwaartermijn alvast een kopie van het bezwaarschrift dat zij namens u indienen. Neemt u vooral contact met medewerkers van de juridische afdeling van de BNMO op als u één week voor het verstrijken van de bezwaartermijn geen kopie van het bezwaarschrift van hen heeft ontvangen.

De gegevens zijn:

BNMO

Juridische afdeling

Postbus 125, 3940 AC Doorn

U kunt de stukken eventueel ook per e-mail sturen naar:

jz@bnmo.nl

Als de bezwaartermijn bijna is afgelopen en u heeft de juridische afdeling nog niet benaderd, is het beter om tegen dit besluit eerst zelf een zogenaamd pro-forma bezwaar te maken. Dit doet u door een aangetekende brief aan de instantie te sturen die het besluit heeft genomen.

De adresgegevens van deze instantie vindt u in het besluit zelf. Vervolgens vraagt u in die brief om uitstel voor het indienen van de gronden van het bezwaar. U dient een kopie van het bestreden besluit bij het pro-forma bezwaarschrift te voegen. Stuurt u, als u eerst zelf bezwaar maakt, daarna een kopie van het besluit en het ingediende pro-forma bezwaarschrift naar de juridische afdeling van de BNMO met het verzoek of de afdeling het bezwaar wil overnemen. Zet u in deze brief uw naam, (e-mail) adres en telefoonnummer. Over wat de juridische bijstand verder inhoudt, leest u meer onder paragraaf. 1.3.4

Feiten over PTSS

De psychische gevolgen van een dienstverband bij Defensie, met name van ongelukken of van oorlogservaringen, kunnen zeer verschillend zijn. Natuurlijk geeft een levensbedreigend incident veel spanning. Als de eerste gevolgen meevallen en de opvang goed is, neemt de spanning meestal weer af tot normale proporties. Blijft de spanning of komt die jaren later weer terug dan wijst dat op PTSS (post traumatische stress stoornis).

Maar de gevolgen van een lichamelijke aandoening of een indrukwekkende ervaring, zelfs het verlaten van de militaire dienst alleen al, kan bij velen aanleiding geven tot depressieve gevoelens en gedachten, heimwee naar het kameraadschap of naar de periode dat men nog gezond was. Dat kan weer leiden tot problemen in de omgang met anderen.

Als de problemen lang duren, ontstaat er vaak een kluwen van kwesties met geld, relaties, werk en huisvesting. Sommigen gebruiken alcohol of drugs als probleemdemper, maar dit werkt averechts. Intensief contact met een vertrouwenspersoon, vrijwilliger of professional is dan absoluut nodig om uit de spiraal te komen van verder vastlopen.

Vaak heeft de partner van de militair eerder in de gaten dat het niet goed gaat. Maar die boodschap is natuurlijk niet makkelijk te brengen of te horen. De partner heeft mede daardoor eigen zorgen en kan er erg bij gebaat zijn met lotgenoten in gesprek te raken.

Volgens de Diagnostic and Statistic Manual of Mental Disorders (DSM) van de American Psychiatric Association voldoet iemand aan de diagnose PTSS indien:

A. Betrokkene is blootgesteld aan een traumatische ervaring met de volgende kenmerken:

(1) betrokkene heeft ondervonden, is getuige geweest van of werd geconfronteerd met één of meer gebeurtenissen die een feitelijke of

dreigende dood of een ernstige verwonding met zich meebracht(en), of die een bedreiging vormde(n) voor de fysieke integriteit van betrokkene of van anderen;

(2) tot de reacties van betrokkene behoorde intense angst, hulpeloosheid of afschuw.

B. De traumatische gebeurtenis voortdurend wordt herbeleefd.

C. Er sprake is van aanhoudend vermijden van prikkels die bij het trauma horen of van afstomping van de algemene reactiviteit (niet aanwezig voor het trauma).

D. Er sprake is van aanhoudende symptomen van verhoogde prikkelbaarheid (niet aanwezig voor het trauma).

E. De duur van de stoornis (symptomen B, C en D) langer dan één maand is.

F. De stoornis in significante mate lijden of beperkingen in sociaal of beroepsmatig functioneren of het functioneren op andere belangrijke terreinen veroorzaakt.

Er is sprake van:

- Acute PTSS indien de duur van de symptomen korter dan drie maanden is;
- chronische PTSS indien de duur van de symptomen drie maanden of langer is.

Uit onderzoek blijkt dat er gemiddeld bij 2 à 3 procent van alle uitgezonden militairen een PTSS wordt geconstateerd. Maar bij recente onderzoeken ligt het gemiddelde percentage voor indicatie van een PTSS (op grond van bovenstaande criteria) een stuk hoger. Het hoogste percentage komt voor onder veteranenpashouders die deelnamen aan het gezondheidsonderzoek UNIFIL in 2005 (17 procent).

De feitelijke gegevens zijn ontleend aan Factsheet 6 van het Kennis- en onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut

Ook kinderen van oorlogs- en diensslachtoffers kunnen lid worden van de BNMO. Christel Roos (41) is dochter van een Indiëveteraan en tweede secretaris van het hoofdbestuur. “Juist doordat mijn vader mij altijd heeft betrokken bij zijn werk voor de BNMO, was het een logische stap dat ik na zijn overlijden het werk over zou nemen.”

“Mijn vader heeft altijd veel steun en begeleiding van de BNMO gehad als hij die nodig had. Hij en mijn moeder waren daar zo dankbaar voor, dat zij het belangrijk vonden om ook anderen te helpen en te ondersteunen”, vertelt de tweede secretaris van de BNMO. “Mijn vader was, vooral de laatste jaren van zijn leven, enorm bang dat de BNMO zou worden opgeheven. Hij was zich heel bewust van het leed bij jonge beschadigde militairen. En natuurlijk was de zorg voor de oudere generatie heel belangrijk voor hem. Die mocht niet worden stopgezet.”

Betrokken

Christel kwam via haar vader, die meteen na de oprichting in 1945 lid werd, in contact met de BNMO. “Als hij nog had geleefd, dan was hij nu dus 65 jaar lid. Hij heeft ongeveer 25 jaar in het bestuur gezeten

van de afdeling Amsterdam.” Bij die afdeling ging ze zelf ook aan de slag. “Ik heb daar de functie van mijn vader overgenomen. Juist doordat hij mij altijd heeft betrokken bij zijn werk voor de BNMO, was het een logische stap dat ik na zijn overlijden het werk zou voortzetten.” Sinds twee jaar zit ze in het hoofdbestuur. “Dat doe ik met heel veel plezier. Het is fijn dat je samen anderen kunt helpen.” Het bestuurslid benadrukt het belang van de BNMO binnen de samenleving. “De BNMO is de enige organisatie waar de beschadigde militair niet alleen juridische ondersteuning kan krijgen, maar ook maatschappelijke ondersteuning, waar hij of zij nazorgprogramma’s kan volgen en een contactpersoon heeft die niet alleen een luisterend oor biedt, maar ook helpt de juiste wegen te bewandelen in

de wirwar van hulpverlening. Bovendien biedt de BNMO lotgenotencontact: het in contact brengen van mensen die hetzelfde hebben meegemaakt als jij. Zodat je weet dat je niet de enige bent die dit overkomt en dat je steun en kracht kunt putten uit elkaar.”

Vrienden

Zelf heeft Christel ook profijt van haar bestuurswerk. “Mijn ouders hadden veel vrienden binnen de BNMO. En de BNMO heeft ook mij veel nieuwe vrienden gebracht die ik anders nooit ontmoet zou hebben. Ik ben in contact gekomen met bijzondere, lieve mensen voor wie ik veel respect en bewondering heb. Ik waardeer het om samen met hen te werken, maar ook om samen met hen een kopje koffie te drinken.”

Maar ook in meer praktische zin heeft haar inzet haar iets opgeleverd, waarmee zij ook in haar werk als *knowledge manager* in het bedrijfsleven of bij overheden haar voordeel kan doen. “De BNMO heeft mijn kennis verrijkt. Ik heb alle-

“Mijn vader was, vooral de laatste jaren van zijn leven, enorm bang dat de BNMO zou worden opgeheven.”

maal nieuwe dingen gedaan, zoals het helpen ontwikkelen van de website en het beheer ervan. Zaken waar ik anders nooit mee in aanraking zou zijn gekomen.”

Binnen de gezondheidszorg spreekt men vaak over de eerste en tweede lijn. De eerste lijn is dan doorgaans de huisarts of de thuiszorg, de tweede lijn is de medisch specialist. In de vorige eeuw groeide het besef dat vrijwilligers, zowel in de familie- als in andere kringen een heel belangrijke rol vervullen in de zorg, voorafgaand aan – en vaak samen met – de eerste of tweede lijn. Zo ontstond de term nulde lijn, ook wel de mantelzorger genoemd, de vriendendienst, de *buddy support*.

In een ideale situatie sluiten deze lijnen goed op elkaar aan. In de zorg voor veteranen en dienstslichtoffers en hun gezinnen is dat in de eerste tien jaren van deze eeuw gestalte gegeven door een groeiende samenwerking van de maatschappelijk werkers van (toen) de BNMO en het Veteraneninstituut met instellingen voor geestelijke gezondheidszorg, zoals de Militaire GGZ, Centrum '45 en het Sinai Centrum en regionale instellingen. Deze samenwerking tussen de eerste en tweede lijn is uitgegroeid tot het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV). De zorgvragen moeten wel samenhangen met in of door de militaire dienst opgelopen aandoeningen en personen hebben de keuzemogelijkheid om door een militaire of een civiele werker geholpen te worden.

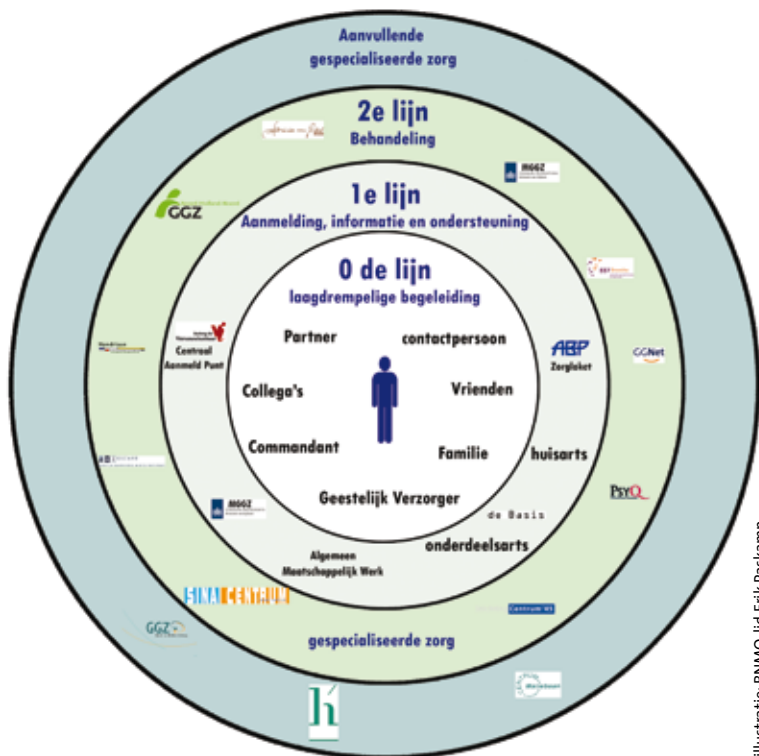
De landelijke spreiding van de diensten wordt gewaarborgd door drie regio's: Midden-West, Noord-Oost en Zuid. Daardoor biedt het LZV na een eerste intake snel en trefzeker zorg op maat in de eigen regio. Mogelijkheden liggen op het vlak van geestelijke verzorging en maatschappelijk werk met daarnaast een uitgebreid aanbod voor hulp bij psychische klachten, lopend van eenvoudige behandelingen tot topklinische zorg. Hierbij speelt het

uitgangspunt van *stepped-care*, ofwel niet meer zorg dan nodig is, maar zeker ook niet minder. De toegang tot het LZV voor de veteraan, het dienstslachtoffer en de directe verwanten wordt verzorgd door het Centraal Aanmeld Punt (CAP). De onafhankelijke Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) houdt toezicht op het LZV.

MGGZ/LZV

tel: 030-2502650; fax: 030-2502683

e-mail: via website; website: www.lzv-groep.nl

illustratie: BNMO-lid Erik Paskamp

3.1 De nulde lijn (buddy support of informele ondersteuning)

Nuldelijnszorg is vaak zorg zonder een formeel kader en zonder een loket. Contacten in de ‘nulde lijn’ starten soms informeel en vrijblijvend, maar kunnen wel heel belangrijk zijn. Het gaat om de mensen uit de eigen, directe omgeving, zoals een collega (buddy), een (voormalig) commandant, veteranenhelpers, geestelijk verzorgers, mensen die hebben meegemaakt wat de ander nu meemaakt. De waarde van de nulde lijn voor de veteraan, het dienstslachtoffer of de partner is de eerste drempelloze ondersteuning vanuit een vertrouwde omgeving. Vaak kennen mensen elkaar vanuit dezelfde achtergrond, de missie of de huidige situatie. De contacten zijn niet aan kantoortijden gebonden. In veel verenigingen bieden de leden elkaar onderlinge steun of advies.

3.1.1 Verenigingen

De BNMO is zelf een typisch voorbeeld van een nuldelijnsorganisatie. Ook de veteranenverenigingen zijn dat. De BNMO is er speciaal voor ex-militairen met een beschadiging in of door de dienst en voor hun thuisfront. Veel BNMO-leden zijn ook lid van een veteranenvereniging, maar zijn voor hun zorg en voorzieningen bij de BNMO terechtgekomen. Daarom werkt de BNMO nauw samen met deze verenigingen, onder meer in het Veteranen Platform. Het contactpersonenwerk van de BNMO is een duidelijk voorbeeld van buddy support, kameraadschappelijke steun, officieel dus nuldelijnswerk: door vrijwilligers, maar niet vrijblijvend, omdat de BNMO dit werk goed wil organiseren. De BNMO maakt gebruik van een handboek met contactpersonen en zorgt voor regelmatige scholing van de vrijwilligers. Elke afdeling heeft een coördinator om in zijn regio onder verantwoording van het afdelingsbestuur de contacten goed en betrouwbaar te organiseren. (Zie: www.bnmo.nl)

3.1.2 Inloophuizen

Een bijzondere plek nemen de inloophuizen of ontmoetingscentra in. De BNMO streeft ernaar dat er een landelijk dekkend netwerk is van dergelijke ontmoetingscentra. Soms hebben ze het karakter van een huiskamer, soms van een werkplaats of een museum. Kenmerkend is dat u er gemakkelijk terecht kunt, lotgenoten vindt en er vaak ook vertrouwenspersonen vindt voor persoonlijke ondersteuning.

Het zijn meestal initiatieven van en voor veteranen en dienstslachtoffers om te komen tot een duurzame ontmoetingsplaats waar lotgenotencontact kan plaatsvinden voor wie daar behoefte aan heeft. De BNMO staat de initiatiefnemers met raad en daad bij. In sommige van deze inloophuizen neemt de BNMO actief deel aan het bestuur of worden er regelmatig bijeenkomsten gehouden door de BNMO.

INLOOPHUIS VOOR VETERANEN EINDHOVEN

Wat: Ontmoetingsplaats waar regelmatig speciale op veteranen gerichte activiteiten worden georganiseerd.

Voor wie: alle veteranen en partners.

Waar: Inloophuis de Treffer, Smitsstraat 17, 5611 HM Eindhoven.

Wanneer: iedere donderdag 15.00-21.00 uur en iedere zaterdag 10.00-16.00 uur.

Info: www.svbzo.nl of Roy Meelhuyzen (voorzitter SVBZO), tel: 040-8487920, e-mail: roy@meelmuis.com

MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING & KAMERAADSCHAP LEGEREENHEDEN (MDKL)

Wat: Ontmoetings- en activiteitscentrum waar, naast aanloop of persoonlijk contact, mogelijkheden zijn tot onderhoud aan (leger)voertuigen en het bezichtigen van een klein museum van verschillende legereenheden.

Voor wie: veteranen, ex-militairen en hun familie en andere geïnteresseerden.

Waar: MDKL, Hellebroek 37, 6361 AA Nuth

Wanneer: elke dag van 9.00 tot 17.00 uur en op afspraak via tel: 06-22559114.

Info: MDKL, tel: 06-22559114, e-mail: hertog2@xs4all.nl, website: www.mdkl.nl

ONTMOETINGSCENTRUM LIMBURGSE VETERANEN HET ELDERS HOES

Wat: Ontmoetingshuis waar regelmatig speciale op veteranen gerichte activiteiten worden georganiseerd.

Voor wie: alle veteranen en MIP-gerechtigden uit Limburg, gast-bezoek mogelijk uit andere delen van het land.

Waar: Het Elders Hoes, Aldenhofstraat 13, 6431 KA Heerlen/ Hoensbroek.

Wanneer: maandag t/m vrijdag 13.00-17.00 uur en elke eerste zaterdag van de maand.

Info: Stichting Ontmoetingscentrum Limburgse Veteranen (OLV), Het Elders Hoes, tel: 045-5281271, e-mail: info@heteldershoes.nl, website: www.heteldershoes.nl

foto: Jos Morren

VETERANENCENTRUM DE OUDE STOMP

Wat: Activiteitscentrum voor veteranen en dienstslachtoffers waar onder meer door reparatie en restauratie van voertuigen lotgenotencontact wordt gestimuleerd

Voor wie: alle veteranen en dienstslachtoffers

Waar: De Oude Stomp, Louis Pasteurweg 7, 2408 AH Alphen a/d Rijn

Wanneer: maandag t/m vrijdag 10.00-16.00 uur en zaterdag van 11.00-15.00 uur.

Info: Stichting Veteranencentrum De Oude Stomp, tel: 0172-785991.

ONTMOETINGSRUIMTE DEN HAAG

Wat: Ontmoetings- en informatieavond.

Voor wie: veteranen, dienstslachtoffers en belangstellenden in (de omgeving van) Den Haag.

Waar: Haags Stadsklooster, Westeinde 101, Den Haag.

Wanneer: tweemaandelijks

Info: tel: 070-3913613, e-mail: johnreinhard@tele2.nl

INLOOPHUIS VETERANEN AMSTERDAM

De Stichting Veteranen Amsterdam probeert in Amsterdam een ontmoetingscentrum tot stand te brengen voor veteranen, dienstslachtoffers en hun relaties. Actuele informatie op www.stichtingveteranenamsterdam.nl of www.bnmo.nl, afd. Amsterdam.

HOME BASE SUPPORT

De BNMO is in gesprek met Home Base Support, een welzijnsorganisatie voor militairen en veteranen en hun thuisfront, om te bezien of de ECHOS-Homes ook voor veteranen en dienstslachtoffers en hun gezinnen als ontmoetingsplaats kunnen dienen. Op deze wijze zou in de nabije toekomst een nog betere landelijke dekking van inloophuizen voor veteranen kunnen ontstaan. In Schaarsbergen, in ECHOS-Home de Landing, Deelenseweg 28 start begin 2011 een pilot (zie: www.home-basesupport.net).

3.1.3 Zelfhulpgroepen voor partners

Soms is het prettiger om met lotgenoten onder elkaar in gesprek te zijn, zonder een professional, maar echt om elkaar te ontmoeten en te steunen, om uw verhaal te vertellen en dat van een ander aan te horen, met elkaar mee te leven. De Stichting Partners van Oorlogsgetroffenen (SPO) organiseert dergelijke gespreksgroepen, onder meer in Diemen, Amersfoort en Deventer en – zodra er voldoende belangstelling is – ook in het zuiden en noorden van het land. Belangstellenden hiervoor kunnen contact opnemen met het secretariaat van de BNMO/SPO te Doorn. Jaarlijks organiseert de SPO een themadag, waar een of meer inleiders een onderwerp belichten dat belangrijk is voor de partners van oorlogsslachtoffers. In toenemende mate zijn ook mensen van de zogenoemde tweede generatie (= kinderen van) oorlogsgetroffenen betrokken bij de SPO. In 2010 heeft er een bestuurlijke fusie plaatsgevonden tussen de BNMO en de SPO.

3.1.4 Geestelijke verzorging

Herinneringen aan een uitzending kunnen, soms pas na jaren, vragen en emoties oproepen en veranderen meer dan eens de kijk op de wereld en het levensperspectief. Geestelijk verzorgers bieden graag de ruimte waarin mensen deze ervaringen willen delen en zullen (desgevraagd) mee zoeken naar een zinvolle plaats ervan in het leven. De Diensten Geestelijke Verzorging (DGV) bieden continue zorg aan mensen, ook aan hen die als veteraan of dienstslachtoffer de dienst verlaten hebben en hun directe relaties. Er is een landelijk netwerk van (oud-)geestelijk verzorgers die het militaire bedrijf goed kennen en in de meeste gevallen hebben zij ook uitzendervaring. Zij bieden hulp bij zingeving- en geloofsthema's, wegwijs in en/of verwijzing naar het gevarieerde zorg- en hulpaanbod, voeren gesprekken op het Veteraneninstituut of bij u thuis. Ook kunt

u een beroep doen op een geestelijk verzorger om te spreken tijdens herdenkingen en reünies, kerk- en bezinningsdiensten, groeps gesprekken/groepsconferenties, begeleiden van terugkeerreizen, bedevaarten, lezingen, etc. Het netwerk van BNMO-contactpersonen werkt samen met het netwerk GV.

Wilt u gebruik maken van de diensten van de geestelijke verzorging, neem dan contact op met de coördinator van het netwerk geestelijke verzorging: Bureau Geestelijke Verzorging Veteraneninstituut, Willem van Lanschotplein 2, 3940 AC Doorn, tel: 0343-474150 (tst 169).

3.2 De eerste lijn

Als er meer nodig is dan kameraadschappelijke steun (de nulde lijn) kan een beroep worden gedaan op de professionele diensten in de eerstelijnszorg. Dat is de zorg waar u zonder verwijzing gebruik van kunt maken. Denk daarbij vooral aan de eigen huisarts of aan de maatschappelijk werkers van het LZV (te bereiken via het CAP). Deze professionals zijn zonder verwijzing te raadplegen. De mogelijkheden lopen van een enkel oriënterend gesprek of advies tot aan een intensief begeleidingstraject of een verwijzing naar een behandeling in de tweede lijn van het LZV. Als uw vraag alleen betrekking heeft op de materiële kwesties, zoals pensioen of een voorziening, kunt u een beroep doen op het zorgloket APG. Blijkt uw vraag toch meer kanten te hebben, dan leggen zij samen met u verbinding met het CAP.

3.2.1 Maatschappelijk Werk en het Centraal Aanmeldpunt van het Veteraneninstituut (CAP)

Veteranen, diensslachtoffers en hun gezinsleden kunnen voor zorg in relatie met de militaire dienst terecht bij het Centraal Aanmeldpunt van het Veteraneninstituut (CAP). Dat biedt 24 uur per dag en zeven dagen per week informatie en advies bij

financiële, sociale of gezondheidsproblemen die het gevolg zijn van een dienstverband bij Defensie.

Diensten van het CAP vallen onder de verantwoordelijkheid van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) en worden uitgevoerd door medewerkers van de Basis, het Vi en het DienstenCentrum Bedrijfsmaatschappelijk Werk (DC BmW). Een telefoontje of e-mailbericht naar het CAP volstaat voor een eerste afspraak, die bij de persoon thuis kan plaatsvinden. Dat is een oriënterend gesprek met een maatschappelijk werker van het LZV.

Als u moeite heeft om het eerste contact te leggen met het CAP kan de contactpersoon van de BNMO voor u bemiddelen en u ondersteunen. Het CAP vormt de toegang tot het aanbod van voorzieningen van alle instellingen die samenwerken in het LZV. Ook legt het CAP direct verbinding met het APG als uw vragen (ook) voorzieningen of pensioenen van Defensie betreffen.

Centraal Aanmeldpunt (CAP), tel: 0343-474148
e-mail: zorg@veteraneninstituut.nl

Stichting de Basis
tel: 0343-474200; fax: 0343-474114
e-mail: info@de-basis.eu; website: www.de-basis.eu

Dienstencentrum Bedrijfsmaatschappelijk werk Defensie
(DC BmW)
website: www.cdc.nl/mdd

3.2.2 Zorgloket APG

Voor militairen of gewezen militairen met een dienstverband-aandoening is door het ministerie van Defensie bij de Algemene Pensioen Groep (APG), voorheen ABP, ook een zorgloket voor militaire oorlogs- en dienstslochtoffers ingericht. Dit APG-zorgloket is bedoeld als aanspreekpunt voor nazorg voor (oud-) beroepsmilitairen, dienstplichtigen of reservisten die door de uit-

oefening van de militaire dienst lichamelijk of geestelijk invalide zijn geraakt.

Zodra u zichzelf bij het zorgloket heeft aangemeld of door anderen bent aangemeld, krijgt u een zorgcoördinator toegewezen. Krijgt u als militair met een dienstverbandaandoening daarna ontslag? Dan draagt de re-integratiebegeleider van Dienstencentrum Re-integratie (DCR) in overleg met u, uw dossier persoonlijk over aan uw zorgcoördinator. Ook als u zichzelf als (oud-)militair aanmeldt of wordt aangemeld, krijgt u direct een zorgcoördinator toegewezen.

De zorgcoördinator begeleidt u zolang dat nodig is. En hij coördineert voor u de hulpverlening bij het aanvragen van een uitkering of voorziening en biedt ondersteuning bij het vinden van ander werk. De zorgcoördinator probeert u in overleg met andere deskundigen te helpen, zodat u maatschappelijk en privé zo goed mogelijk kunt functioneren. Bij ingewikkelde problematiek kan de zorgcoördinator ook een casemanager van het zorgloket inschakelen. Meestal zal hij dan ook contact leggen met het CAP, dat de spil vormt van alle zorgvoorzieningen voor veteranen, dienstslachtoffers en hun relaties.

Zorgloket APG

tel: 045-5798005; fax: 045-5797626

e-mail: brdteamzc@abp.nl

3.3 De tweede lijn

Als blijkt dat een gespecialiseerde behandeling nodig is, zal de maatschappelijk werker samen met de cliënt een plan opstellen en een verwijzing regelen naar een van de instellingen in de tweede lijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om psychotherapeutische of psychiatrische behandeling of begeleiding, zorg in verband met verslavingsproblemen en begeleiding of behandeling van het gezin. Daarbij is er de mogelijkheid van een individuele

behandeling, een dagbehandeling, maar ook een klinische opname. Voor zover dat mogelijk is, kan de veteraan kiezen tussen zorg van een militaire of van een civiele zorginstelling. Soms is er ook een aanbod voor de partner vanuit deze instelling. Het streven is om iedereen zo dicht mogelijk bij zijn of haar woonplaats te behandelen. Bij ingewikkelde problematiek moet soms verwezen worden naar instellingen die meer gespecialiseerd zijn. In dat geval en als er meerdere instellingen bij de zorg betrokken zijn, krijgt de veteraan of het dienstslachtoffer bovendien een zorgbegeleider toegewezen. Deze zorgbegeleider fungeert als contactpersoon en begeleidt het hele zorgproces. Bij verwijzing naar een tweedelijns instelling of naar een gespecialiseerde instelling hoort een uitgebreide intake. Daarin wordt onder meer gekeken naar de aard en ernst van de klachten, de relatie met de uitzending, de specifieke hulpvraag en de behandel mogelijkheden die er zijn. Na afronding van deze intake volgt een (behandel)advies, dat met de betrokkene zal worden doorgesproken. Alle behandelinstellingen hieronder zijn aangesloten bij het LZV.

Militaire Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ)

Lundlaan 1, 3584 EZ Utrecht

Postbus 90000, 3509 AA Utrecht

tel: 030-2502650; fax: 030-2502683

GGZ Drenthe

Gebouw Tripolis, Beilerstraat 197, 9401 PJ Assen

Postbus 30007, 9400 RA Assen

tel: 0592-334811; fax: 0592-334429

PsyQ Lentis

Hereweg 76, 9725 AG Groningen

Postbus 86, 9700 AB Groningen

tel: 088-1147777

GGNet

Deventerstraat 459, 7323 PT Apeldoorn

Postbus 2003, 7230 GC Apeldoorn

tel: 055-3686200; fax 055-3660793

GGZ Noord-Holland-Noord

Huisduinerweg 5, 1782 GZ Den Helder

Postbus 168, 1780 AD Den Helder

tel: 0223-685000; fax: 0223-685010

Psychotraumacentrum Zuid-Nederland

Bethaniestraat 2, 5211 LJ 's-Hertogenbosch

Postbus 70058, 5201 DZ 's-Hertogenbosch

tel: 073-6586111

PsyQ Mondriaan

John F. Kennedylaan 301, 6419 XZ Heerlen

Postbus 4436, 6401 CX Heerlen

tel: 045-5736647

GGZ Westelijk Noord-Brabant

Hoofdlaan 8, 4661 AA Halsteren

Postbus 371, 4600 AJ Bergen op Zoom

tel: 0164-289100; fax: 0164-240046

Gespecialiseerde tweede lijn (voor gespecialiseerde behandelingen)

In de tweede lijn van het LZV bieden de volgende instellingen gespecialiseerde behandelingen en/of topklinische zorg (*).

Sinai Centrum

Laan van Helende Meesters 2, 1186 AM Amstelveen

Postbus 2063, 1180 EB Amstelveen

tel: 020-5457200; fax: 020-5457201

Militaire Geestelijke Gezondheidszorg
UMC afdeling Q, 3e verdieping, Heidelberglaan 100, 3584 CX
Utrecht
Postbus 90.000, 3509 AA Utrecht
tel: 030-2502665; fax: 030-2502682

Centrum '45 *
Rijnzichtweg 35, 2342 AX Oegstgeest
tel: 071-5191500; fax: 071-5157232

AANVULLENDE ZORG

Om het aanbod aan mogelijkheden compleet te maken, biedt het LZV met onderstaande instellingen ook nog aanvullende zorg, gericht op specifieke problemen.

Centrum Maliebaan
Tolsteegsingel 2a, 3582 AC Utrecht
Postbus 14116, 3508 SE Utrecht
tel: 030-2340034; fax: 030-2332980

Forensisch instituut De Waag
Wisselweg 151, 1314 CC Almere
tel: 036-5393900; fax: 036-5393901

GGZ Noord- en Midden-Limburg
Stationsweg 46, 5803 AC Venray
Postbus 5, 5800 AA Venray
tel: 0478-527527; fax: 0478-527110

PRIVACY EN KLACHTEN

Op de registratie van persoonsgegevens bij het CAP en instellingen binnen het LZV is een privacyreglement van toepassing. De bij het LZV aangesloten hulpverleners volgen een beroepscode. Ondanks grote zorgvuldigheid kunnen er toch dingen misgaan. Het is belangrijk om dat aan te geven. Blijft er toch sprake van een klacht, dan kan er een beroep worden gedaan op een klachtenreglement. Meer informatie hierover staat op de websites van de diverse instellingen.

Erik Paskamp (48) en zijn vrouw Lyanne (45) zijn beiden veteraan. Bij toeval kwamen ze allebei op hetzelfde moment in dezelfde missie naar voormalig Joegoslavië terecht. Inmiddels hebben ze de dienst verlaten én zijn ze beiden lid van de BNMO.

Onderofficier van de KMar Erik Paskamp had er in 1992 al een missie opzitten naar de Sinaï, toen het verzoek kwam om in het kader van UNPROFOR naar voormalig Joegoslavië te gaan. Op dat moment was zijn vrouw Lyanne, toen korporaal chauffeur bij de verbindingdienst, zich al aan het voorbereiden op haar uitzending met 1(NL)UNSIGNBAT naar voormalig Joegoslavië, het bataljon waarbij ook Erik administratief werd ingedeeld. Beiden werkten tijdens hun uitzending bij het hoofdkwartier in Sarajevo, dat tijdens hun uitzending beschoten werd. Erik en Lyanne kwamen zelf ook onder vuur te liggen in hun kamer op de vierde verdieping van het hoofdkwartier.

Vragen

In 1997 had Erik tijdens de uitvoering van zijn werk een ongeval met een explosief, waardoor zijn rechter-

onderarm geamputeerd moest worden. Door dit ongeval werd hij 'dienstongeschikt op medische gronden' verklaard. "Het gevolg hiervan zou een eervol ontslag uit de militaire dienst zijn. Tijdens mijn revalidatie in Doorn kwam ik erachter dat ik mijn militaire status niet wilde opgeven, ook omdat dat nogal veel rechtspositionele gevolgen zou hebben." Defensie bood hem toen een regeling aan waarbij hij bij Defensie kon blijven met behoud van militaire status en salaris. Op zoek naar een organisatie die geen directe banden had met Defensie, maar die hem wel wegwijs kon maken in het doolhof van de wet- en regelgeving, kwam hij bij de BNMO terecht. "De BNMO is op het gebied van mijn rechtspositie mijn onafhankelijke raadgever. Dankzij steun en advies van de bond heb ik voor mij belangrijke keuzes kunnen maken in

een moeilijke en turbulente periode.” Inmiddels heeft Erik de dienst verlaten en studeert hij Maatschappelijk Werk en Dienstverlening in Zwolle. Zijn vrouw Lyanne verliet de dienst na de geboorte van hun eerste dochter. Door spanningsklachten heeft zij haar baan als administratief medewerkster bij de gemeente Hof van Twente moeten opzeggen. Bij haar werd PTSS geconstateerd als gevolg van haar uitzending, waarvoor zij onder behandeling is. Momenteel zorgt zij fulltime voor hun drie dochters.

Projectgroep jongeren

Erik is lid geworden van de BNMO omdat hij de doelstellingen onderschrijft. Hij verdiepte zich in de historie en organisatie van de bond en kwam erachter dat de BNMO als enige organisatie opkwam voor de positie van oorlogs- en dienstslachtoffers. “Hoewel ik zelf geen behoefte had aan kameraadschappelijke hulp of georganiseerde sociale bijeenkomsten zag ik wel het belang in van deze activiteiten van de BNMO. Mijn lidmaatschap zou

“De BNMO is op het gebied van mijn rechtspositie mijn onafhankelijke raadgever.”

er in ieder geval aan bijdragen dat deze activiteiten door konden gaan voor hen die daar wel behoefte aan hadden.” Op dit moment is Erik coördinator contactpersonen voor de afdeling Overijssel en is hij lid van de projectgroep jongeren. “En ik weet dat indien Lyanne of ik op wat voor manier hulp nodig zou hebben, dat we in ieder geval op de ondersteuning van de BNMO kunnen rekenen.”

4.1. WIA en Militair Invaliditeitspensioen (IP)

Per 1 januari 2006 is de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) vervangen door de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA). Naast de WAO tot 2006 en de huidige WIA, bestaan voor de gewezen militair aanvullende bovenwettelijke regelingen op grond van het Besluit aanvullende arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsvoorzieningen militairen (zoals het arbeidsongeschiktheidspensioen en het invaliditeitspensioen) en de Suppletieregeling gedeeltelijk arbeidsongeschikten sector Defensie. Op deze laatste uitkering worden andere inkomsten uit arbeid gekort.

In de Pensioenkamer zijn door sociale partners in december 2005 afspraken gemaakt over een voorlopige uitvoering van de bovenwettelijke regelingen naast de WIA. Gekozen is voor een uitkomst die materieel gelijk is aan die van het WAO/IP-regime. Deze afspraken zijn per 1 juli 2006 voor het burgeroverheidspersoneel definitief gemaakt. Defensie heeft eind 2006 bepaald hoe de in de Pensioenkamer voor het overheidspersoneel gemaakte afspraken doorwerken naar gewezen militairen die 'in en door de dienst' invalide zijn geworden. Naar verwachting zullen deze afspraken in 2011 worden gerealiseerd via een wijziging van het Besluit aanvullende arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsvoorzieningen militairen. Zodra de militair die 'in en door de dienst' invalide is geworden de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, krijgt hij/zij het pensioen op grond van het Besluit bijzondere militaire pensioenen.

Voor wat betreft toename van de klachten geldt dat de betrokkene bij het serviceteam, dat bij ABP is belast met de uitvoering van de pensioenen, een aanvraag voor een herkeuring kan indienen teneinde een hoger pensioen te krijgen. Voor wat betreft diegenen die al voor 1966 zijn ontslagen, geldt dat zij ook na hun 65e jaar voor een dergelijke herkeuring en dus verhoging in aanmerking kunnen komen. Voor diegenen die na 1 januari 1966 zijn ontslagen en een dergelijk pensioen hebben ontvangen, geldt dat de eventuele verhoging/herkeuring slechts tot de leeftijd van 65 jaar kan worden aangevraagd.

Voor de gewezen militair die is afgekeurd zonder dat er verband bestaat tussen zijn aandoening en de militaire dienst geldt dat zijn arbeidsongeschiktheidspensioen op zijn 65e jaar wordt beëindigd. Hierop aansluitend gaat het ouderdomspensioen in op basis van het APG Pensioenreglement. De hoogte hiervan is mede afhankelijk van de duur van de periode waarin arbeidsongeschiktheidspensioen is ontvangen en van het daarbij vastgestelde percentage arbeidsongeschiktheid.

Uitvoering Werknemers Verzekeringen (UWV)

Postbus 4949, 6401 JS Heerlen

tel: 0900-9294

APG Pensioenen, Businessunit Bijzondere Regelingen Defensie serviceteam Invaliditeitspensioenen

Postbus 4490, 6401 CZ Heerlen

tel: 045-5798191

4.2 Voorzieningenregeling voor militaire oorlogs- en dienstslachtoffers

De geïnvalideerde militair met een dienstverbandaandoening kan in aanmerking komen voor een voorziening ter verbetering van zijn leefomstandigheden. Hij kan dan in aanmerking worden gebracht

voor een voorziening op grond van de Voorzieningenregeling voor militaire oorlogs- en dienstslachtoffers. Uiteraard is het zo dat de eventuele aangevraagde voorziening verband moet houden met de invaliditeit met dienstverband. De militair die een dienstverband-aandoening heeft op grond waarvan hij wel arbeidsongeschikt is, maar niet invalide valt niet onder deze regeling. De aanvraag voor een dergelijke voorziening dient ook bij de Businessunit Bijzondere Regelingen Defensie van het APG te worden gedaan.

**APG Pensioenen, Businessunit Bijzondere Regelingen Defensie
serviceteam Voorzieningen**
Postbus 4490, 6401 CZ Heerlen
tel: 045-5798193

4.3 Bijzondere Wetgeving Oorlogsgetroffenen, Vervolgingslachtoffers en KNIL-pensioenen

De bijzondere wetgeving en de daaruit voortkomende uitkeringen bestaan al lang en zijn bedoeld voor de mensen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt als burger. In speciale gevallen kunnen ook nabestaanden een beroep doen op deze instantie voor vergoeding van psychotherapeutische hulp.

De aanvragen geschieden via het maatschappelijk werk 1940-1945, te bereiken via de Basis of via de stichting Pelita, Javastraat 52, 2585 AR Den Haag, tel: 070-3305111 of via Stichting Cogis: aanspreekpunt naoorlogse generatie, Churchillaan 11, 4e etage, 3527 GV Utrecht, tel: 030-2968000 (woensdag van 9.30-12.30 uur).

Voor de uitvoering van de Wet Uitkering Vervolgingslachtoffers (WUV), Wet Uitkering Burger-Oorlogsslachtoffers 1940-1945, Tijdelijke Vergoedingsregeling psychotherapie na-oorlogse generatie:
Raadskamer WUV van de Pensioen- en Uitkeringsraad (PUR)
Postbus 9575, 2300 RB Leiden
tel: 071-5356500

Voor de Wet Buitengewoon Pensioen Indisch Verzet, de Wet Buitengewoon Pensioen 1940-1945 en de Wet Buitengewoon Pensioen Zeelieden Oorlogsslachtoffers:
Raadskamer Buitengewoon Pensioen van de Pensioen en Uitkeringsraad (PUR)
Postbus 9575, 2300 RB Leiden
tel: 071-5356500

Voor de KNIL-pensioenen:
Stichting Administratie Indonesische Pensioenen (SAIP)
Postbus 1263, 6400 BG Heerlen
tel: 045-5793058

Hij was van de lichterding 61-1 en meldde zich als dienstplichtige in Roermond. Heino Buikema (68) werd tirailleur-infanterist. “Niet al te leuk”, noemt hij zijn diensttijd op het hoogtepunt van de Koude Oorlog. Toen hij tijdens de Cubacrisis met verlof uit Duitsland thuiskwam, riepen zijn ouders: ‘We hadden niet verwacht jou nog terug te zien.’

In oktober 1961, vlak na de bouw van de Berlijnse muur, zat Heino Buikema met zijn maten aan de Oost-Duitse grens. “Sigaretten opsteken was uitdrukkelijk verboden, maar dat gebeurde toch. Daar werd door Vopo’s op geschoten, met fatale gevolgen.” De opgewekt ogende oud-militair praat er aanvankelijk wat snel overheen als hij stilstaat bij dit soort ‘incidenten’. “Ja, er zijn ook ongelukken geweest met jongens in schuttersputjes waar een tank overheen is gereden.” Daardoor stond hij op enig moment letterlijk met een slaapzak in zijn handen waar de ledematen van een kameraad uit vielen. “Het was geen echte oorlog, maar er vielen wel degelijk doden.”

Nachtmerries

Alles wijst erop dat zijn dienstverleden Heino Buikema nog achtervolgt. “Op dat moment

denk je: ik ben een kerel, ik kan er wel tegen. Maar je bent pas 19, je moet alles nog ontdekken. In een paar weken tijd maak je meer mee dan een ander in zijn hele leven.” Zijn vrouw had hem al wel gevraagd waarom hij toch zo agressief was geworden. “Ik dacht dat de wereld was veranderd toen ik na 22 maanden uit dienst kwam, maar in werkelijkheid was ik heel erg veranderd.”

Zijn hele familie werkte in het slagersvak, dus ook Heino werd slager. Maar thuis bleef zijn verleden rondspoken en probeerde hij de demonen met drank te bestrijden. “Ik word nog regelmatig schreeuwend en badend in het zweet wakker. Die beelden van Duitsland komen dan terug. Ik hoor die jongens nog gillen. Mijn vrouw en ik slapen tegenwoordig gescheiden, want dan sla ik wild om me heen.” Ook

zijn twee zonen, inmiddels 38 en 40, merkten het aan hun vader. “De oudste heeft er veel van meegekregen, omdat je je niet wilt binden. Ja, dat komt omdat je mensen bent kwijtgeraakt.”

Kerstpakketten

Lange tijd zocht hij geen hulp. Totdat hij met zijn buurman, een Libanonveteraan, werd meegetroond naar een veteranenbijeenkomst in Hoogezaand. “Daar vertelde een jongen zijn levensverhaal. Maar dat was niet zijn leven, dat was helemaal mijn leven. Drinken, ruzie maken, noem maar op.” Maatschappelijk werker Willem Veldkamp begeleidde de bijeenkomst. “Met hem ben ik gaan praten, want ik wist: dit zit helemaal niet goed. Toen ben ik hulp gaan zoeken.” Bij de afdeling psychiatrie van het CMH in Utrecht volgde de diagnose: chronische PTSS. Via Veldkamp werd hij lid van de BNMO en toen hij anderhalf jaar later werd gepolst door de voorzitter van de afdeling Groningen, nam hij enthousiast zitting in het bestuur. “Maar

“Daar voel ik me heel goed bij, nu ik me inzet voor andere oud-militairen.”

ik wil er vooral voor jonge veteranen zijn. Want daar zit in onze afdeling een grote problematiek. Er zijn zo'n zestien gezinnen van jonge veteranen waarvan ik weet dat ze onder de armoedegrens zitten.” Daarom gaat Heino elk jaar met kerstpakketten rond, waar ook de slagerij van zijn zoon aan bijdraagt. “Die mensen moeten geholpen worden. Daar voel ik me heel goed bij, nu ik me inzet voor andere oud-militairen.”

Op 10 mei 2000 is het Veteraneninstituut (Vi) officieel geopend door toenmalig minister-president Wim Kok. Het was in aanvang een samenwerkingsverband van het ministerie van Defensie, de Stichting Dienstverlening Veteranen, de BNMO, het BNMO-Centrum en het Veteranen Platform (VP). Het kwam tot stand na een oproep vanuit de Tweede Kamer om voor alle veteranen en hun familie in Nederland een aanspreekpunt te maken voor alle vragen. In 2003 werd het een zelfstandige stichting.

Het Veteraneninstituut heeft drie doelstellingen: zorg – het streeft naar een optimale psychische en lichamelijke zorg voor Nederlandse veteranen en een gedegen ondersteuning van hun gezinsleden; erkenning – het Vi bevordert de maatschappelijke erkenning van de prestaties die de veteranen in opdracht van politiek en samenleving hebben geleverd en van de offers die daarbij werden gebracht; onderzoek – het Vi heeft een Kennis- en onderzoekscentrum (KOC) dat als taak heeft het verwerven van kennis en het bevorderen en (deels) zelf uitvoeren van onderzoek. Het KOC volgt Nederlandse en internationale onderzoeken om die kennis in Nederland beschikbaar te krijgen. Het Veteraneninstituut is op werkdagen van 09.00 tot 17.00 uur geopend.

Stichting het Veteraneninstituut

Willem van Lanschotplein 2, 3941 XP Doorn

Postbus 125, 3940 AC Doorn

tel: 0343-474150; fax: 0343-474155

e-mail: info@veteraneninstituut.nl (voor informatie en algemene vragen) of zorg@veteraneninstituut.nl (voor zorgvragen);

website: www.veteraneninstituut.nl

5.1 Veteranenpas

De veteranenpas is, net als alle overige diensten van het Vi, kosteloos beschikbaar voor erkende veteranen. De pas is geldig voor het leven en geeft recht op bepaalde faciliteiten, zoals jaarlijks een aantal keren vrij reizen, een gratis abonnement op het veteranentijdschrift Checkpoint, een Defensie maandblad naar keuze en een speciaal op veteranen toegesneden gratis e-mailaccount. Nog niet geregistreerde veteranen kunnen een verstrekkingformulier voor de veteranenpas aanvragen bij het Vi.

Wijzigingen (verhuizing of overlijden veteraan) s.v.p. melden bij het Veteraneninstituut.

Oorlogs- en dienstslachtofferspas

Zoals al in 2006 al door de toenmalige staatssecretaris van Defensie Cees van der Knaap is toegezegd, is er een speciale pas voor oorlogs- en dienstslachtoffers ingevoerd. De eerste passen zijn in december 2010 door Hoofddirecteur Personeel van Defensie, luitenant-generaal Hans Leijh, aan enkele dienstslachtoffers uitgereikt. De bedoeling is dat deze pas een bijdrage levert aan de waardering en erkenning van oorlogs- en dienstslachtoffers. In dat kader zal de BNMO zich er voor inspannen

Foto: AVDD

dat aan houders van deze pas ook faciliteiten worden verleend die dat tot uitdrukking brengen. Oud-militairen die bij de APG bekend zijn als dienstslachtoffer zullen een bericht ontvangen over de pas.

5.2 Regeling reisfaciliteiten

Een van de faciliteiten van de veteranenpas is de mogelijkheid om een aantal keren per jaar vrij te reizen naar evenementen voor veteranen zoals reünies en herdenkingen. Voor een aantal grotere evenementen, waaronder de Veteranendagen van de vier krijgsmachtdelen en de herdenking bij het Nationaal Indiëmonument te Roermond, worden gratis treinkaartjes verstrekt. Ook weduwnaars en weduwen van veteranen kunnen bij de Afdeling Dienstverlening van het Veteraneninstituut per kalenderjaar één vrijvervoerbewijs aanvragen voor bezoek aan een reünie of herdenking.

5.3 Raamregeling Reüniefaciliteiten

Alle krijgsmachtdelen baseren hun eigen regeling op de op 1 maart 2003 door het ministerie van Defensie uitgegeven Raamregeling Reüniefaciliteiten. De Raamregeling Reüniefaciliteiten is uitgevaardigd om veteranen per onderdeel (vertegenwoordigd door een reüniecommissie) de mogelijkheid te bieden elkaar te treffen op kazernes. In juni 2010 is deze regeling uitgebreid. Het betreft een substantiële uitbreiding van de reüniefaciliteiten voor postactieven, die nu ieder jaar een reünie kunnen organiseren. Ook wat betreft de locaties kent de regeling een uitbreiding: de ECHOS-Homes van de Stichting Home Base Support zijn toegevoegd aan de lijst van mogelijke reünielocaties. Verder is de regeling ook van toepassing verklaard op reünies in de Kumpulan op het landgoed Bronbeek.

- Aanvragen voor reüniefaciliteiten ten behoeve van veteranen kunnen alleen worden gedaan door besturen van reünieorganisaties van bataljons, dan wel zelfstandige compagnieën (of eenheden van vergelijkbare grootte), die ingeschreven zijn bij de Kamer van Koophandel en over statuten beschikken.

- Het bestuur van een reünieorganisatie moet beschikken over een schriftelijke verklaring van inschrijving in het 'Reünie-register Veteranen'. Zo'n verklaring kan namens het bestuur van de reünieorganisatie worden aangevraagd bij het Veteraneninstituut.
- Het bestuur van een reünieorganisatie dat over een schriftelijke verklaring van inschrijving in het 'Reüniereregister Veteranen' beschikt, kan zich voor het aanvragen van een reünie wenden tot een door het betreffende krijgsmachtdeel aan te wijzen contactpunt.

Ook de BNMO en haar afdelingen zijn ingeschreven als reünieorganisatie.

FACILITEITEN/KOSTEN:

In de Raamregeling zijn een zogeheten standaardmaaltijd en het begrip reünieorganisatie gedefinieerd.

- Een standaardmaaltijd is een op een militaire locatie aangeboden maaltijd met een vastgestelde standaardprijs, welke volgens het op locatie geplande dagmenu(s) en gedurende de reguliere openingstijden, dan wel op verzoek van de Lokaal Facilitaire Dienst op aangepaste tijdstippen of locaties, kan worden aangeboden. Indien een andere dan de standaardmaaltijd wordt verlangd, om bediening aan tafel wordt verzocht of eten buiten de reguliere openingstijden wordt gewenst, dan moet hiervoor – vanwege extra personeelskosten – worden betaald.
- Een reünieorganisatie is een organisatie van veteranen (of postactieven) en hun partner of begeleider. Laatstgenoemden kunnen, hoewel geen veteraan, voor rekening van het Rijk de maaltijd nuttigen.

Voor informatie over de Raamregeling kunt u terecht bij het Vi en bij het VP.

5.4 Het tijdschrift Checkpoint

Checkpoint is een maandelijks full colour magazine voor veteranen. Het blad verschijnt in opdracht van het Vi en wordt gratis verstuurd aan houders van de veteranenpas of op verzoek (info@veteraneninstituut.nl) aan actieve militairen die aan een uitzending hebben deelgenomen.

De naam Checkpoint verwijst naar de zorgtaak van het Vi ('checken' hoe het gaat), maar ook naar de formule van het tijdschrift. Het is een plek waar veteranen elkaar ontmoeten om al dan niet gemeenschappelijke ervaringen uit te wisselen. De redactionele formule is een mix van actueel veteranennieuws en door veteranen zelf vertelde gebeurtenissen die plaatsvonden tijdens hun militaire optreden gedurende een oorlogs- of vredesmissie. Vaak gebeurt dat aan de hand van een thema zoals 'vrouwelijke veteranen', 'gewond tijdens een uitzending' of 'veteranen met een missie'. Verder zijn er vaste rubrieken zoals Dubbel Check, met portretten van oude en jonge veteranen, Pluspoint met puzzels en prijsvragen rond boeken, dvd's en computerspelletjes, de uitwisselingsrubriek Checkpoint Charlie, de boekenrubriek Checkboek en de internetrubriek Intercheck. Ten slotte biedt Checkpoint ruimte voor aanbiedingen voor houders van de veteranenpas, bijvoorbeeld kortingen op vakantiereizen, dvd's of boeken.

Niet-veteranen kunnen een betaald abonnement op Checkpoint nemen. Het tijdschrift ligt verder ter inzage in een groot aantal bibliotheken en op Defensielocaties in binnen- en buitenland.

Redactie Checkpoint

Postbus 1091, 6501 BB Nijmegen

tel: 024-3600974; fax: 024-3243653

e-mail: checkpoint@veteranen.nl

Eugene Sandel (50) kwam in november 1978 als dienstplichtig soldaat op bij de genie in Vught. Het werk in dienst beviel hem wel. Hij tekende bij als technisch specialist en gaf zich als vrijwilliger op om naar Libanon te gaan. Na terugkeer ging het mis.

“Vier jaar op de kazerne was niet spannend. En Libanon leverde ook meer geld op, want ik had al een gezin. Een half jaar geld verdienen door daar mensen te helpen, leek me een mooie uitdaging.”

Dus vertrok Eugene Sandel in mei 1982 naar Libanon. “Toen ik landde in Beiroet dacht ik gelijk: misschien heb ik het te licht ingeschat. Ik liep sociale patrouilles en moest als chauffeur van de YP 408 uitrukken met de Force Mobile Reserve als er calamiteiten waren.”

Yatar

Na drie weken in Libanon brak de invasie van Israël los. “Ik zat in Yatar. Een hoop geschiet, tanks, helikopters en vliegtuigen. Toen ben ik wel geschrokken. Ik wilde niet graag in een lijkenzak terug. Er zijn in het gebied een aantal incidenten geweest waar ik het liefst niet meer aan herinnerd wil worden. Daar word ik ook een

beetje emotioneel van.”

In november 1982 kwam hij terug. “Ik moest nog twee jaar en dat ging heel slecht, misschien ook wel door mijn gedrag. Ik had ook vaak last van koppijn.” Eugene kon niet meer aarden en kreeg het voortdurend aan de stok met legerautoriteiten. Hij besloot te gaan solliciteren als bewaker en werd snel aangenomen. “Maar dat was alleen 's nachts. Dat ging ook niet.” Daarna viel hij van het ene in het andere baantje, totdat hij bij de politie in Amsterdam-Oost terecht kwam. “Dat was prima, hoewel de koppijn bleef.” Toen hij in maart 1993 geconfronteerd werd met een dodelijk incident, raakte hij mede door de nasleep daarvan helemaal de weg kwijt. Hij nam ontslag en werd uiteindelijk zelf gearresteerd door een verkeerd contact. “Ben je 36, kom je in gevangenis! Ik wist wel iets van die man, maar

heb niks gezegd. Ik bijt nog liever mijn tong af.”

BNMO

Geconfronteerd met een onderzoek van de Vrije Universiteit naar veteranen, besloot hij aan te geven dat hij acute hulp zocht. “Er kwam een maatschappelijk werker van de Stichting Dienstverlening Veteranen. Toen is het gaan rollen. Er volgden afkeuring en de diagnose PTSS.” Via zijn vrouw Yvonne kwam hij met de BNMO in contact. “Zij begon ook klachten te ontwikkelen en reageerde op een oproep in de Kareoler en nam met succes deel aan de net opgerichte partnergroep.” Aanvankelijk had hij aarzelingen om in te gaan op haar vraag om een keer mee te gaan. “Maar na de eerste keer ben ik regelmatig teruggeweest.”

Eugene leert nu steeds beter om met zijn klachten om te gaan. “Ik heb altijd paracetamol bij me. Als ik iets opkrop, krijg ik hoofdpijn. Ik ga dan proberen te slapen of auto rijden. Dan ben ik op mezelf en gaat het wel.” Hij is ook

“Als ik iets opkrop, krijg ik hoofdpijn.”

actief geworden in de BNMO-afdeling Amsterdam. “Om wat meer informatie te krijgen voor mezelf en anderen. Ik wil meer voor uitgezonden militairen gaan doen. Daarom heb ik de Stichting Veteranen Amsterdam opgericht.” Hij heeft de gemeente verzocht om een inloophuis voor veteranen. “De laatste tijd gaat het goed met me omdat ik probeer om anderen te helpen. Daarmee help ik mezelf ook, want ik heb het er erg druk mee.”

6.1 Vakbonden

ACOM Algemene Christelijke Organisatie Militairen
Postbus 290, 3830 AG Leusden
tel: 033-4953020; fax: 033-4953005
e-mail: info@acom.nl; website: www.acom-cnv.nl

AFMP/FNV Algemene Federatie Militair Personeel
Postbus 157, 3440 AD Woerden
tel: 0348-487050; fax: 0348-487051
e-mail: afmp@afmp.nl; website: www.afmp-fnv.nl

**AVRM Algemene Vereniging van Reserve Militairen
p/a staf KMar District Zuid**
Hervenplein 1, 5232 JE 's-Hertogenbosch
tel: 06-50611833
e-mail: secretaris@avrm.nl; website: www.avrm.nl

BBTV Vakbond voor BBT-ers
Postbus 93037, 2509 AA Den Haag
tel: 070-3155111, fax: 070-3839840
website: www.vbmnov.nl

FNV Veteranen
Postbus 157, 3440 AD Woerden
tel: 0348-487050, fax: 0348-487051
e-mail: veteranen@afmp.nl; website: www.fnv-veteranen.nl

FVNO Federatie van Nederlandse Officieren
Wassenaarseweg 2, 2596 CH Den Haag
tel: 070-3839504, fax: 070-3835911
e-mail: info@fvno.nl; website: www.fvno.nl

KOVOM Koude Oorlog Veteranen en Oud-Militairen
St. Trudostraat 2, 5616 GA Eindhoven
tel: 040-2524919
e-mail: hb@telfort.nl

KVMO Koninklijke Vereniging van Marine Officieren
Wassenaarseweg 2B, 2596 CH Den Haag
tel: 070-3839504; fax: 070-3835911
e-mail: info@kvmo.nl; website: www.kvmo.nl

KVNRO Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reserve Officieren
Wassenaarseweg 2A, 2596 CH Den Haag
tel: 070-3162940; fax: 070-3824778
e-mail: bureau@kvnro.nl; website: www.kvnro.nl

MARVER/FNV Marechauseevereniging
Postbus 157, 3440 AD Woerden
tel: 0348-487054; fax: 0348-487051
e-mail: infodesk@marechauseevereniging.nl;
website: www.marechauseevereniging.nl

ODB Onafhankelijke Defensiebond
Postbus 1055, 1780 EB Den Helder
e-mail: secretaris@defensiebond.nl
website: www.defensiebond.nl

De vakbond voor defensiepersoneel VBM/NOV
Ametisthorst 20, 2592 HN Den Haag
tel: 070-3155111, fax: 070-3837000
website: www.vbmnov.nl

Stichting Erfgoed VVDM
Postbus 85746, 2508 CK Den Haag

Stichting Koopvaardijpersoneel 1940-1945
Meeuwensingel 114, 3121 XM Schiedam
tel: 010-2470570
e-mail: marja.tromp@planet.nl

Contactgroep Ex-Krijgsgevangenen
Busken Huëtlaan 35, 3842 CR Harderwijk
tel/fax: 0341-413426
e-mail: meer-schmidt43@zonnet.nl

6.2 Speciale adressen

STICHTING COGIS

De Stichting Cogis (voorheen ICODO) is het kennisinstituut voor de sociale en psychische gevolgen van oorlog en geweld. Per 1 januari 2011 heeft Cogis zich aangesloten bij Arq, Psychotrauma Expert groep (<http://arq.org>).

Cogis heeft tot doel het verzamelen, ontwikkelen en verbreiden van kennis en het geven van beleidsadviezen over de gevolgen van vervolging, oorlog en geweld voor individuele personen, hun omgeving en de samenleving als geheel, alsmede over de behandeling en bejegening van geweldsgetroffenen.

De burger-oorlogsgetroffenen en de naoorlogse generatie kunnen (telefonisch) bij Cogis terecht met vragen op het terrein van zowel de wetten en uitkeringen voor oorlogsgetroffenen als de mogelijkheden voor de juiste hulpverlening bij psychische problemen. Cogis bemiddelt naar hulpverlening op een breed terrein: van vrijwilligersorganisaties en zelfhulpgroepen tot psychiaters en herstellings-oorden. Zowel professionele als vrijwillige hulpverleners kunnen bij Cogis terecht voor onder meer informatie, advies en cursussen. In de Cogis Bibliotheek is uitgebreide documentatie te vinden.

Stichting Cogis

Nienoord 5, 1112 XE Diemen

tel: 020-6601930; fax: 020-6601931

e-mail: info@cogis.nl; website: www.cogis.nl

STICHTING 1940-1945

De Stichting 1940-1945 bestaat uit de gefuseerde Stichting Burger Oorlogsgetroffenen en de Stichting 1940-1945. De voornaamste reden om de krachten te bundelen was het steeds kleiner worden van de doelgroepen van beide organisaties. Door het samengaan wordt de dienstverlening aan alle oorlogsgetroffenen voor langere tijd gewaarborgd. De stichting werkt nauw samen met de Basis. De Stichting 1940-1945 richt zich vooral op:

- Sociale dienstverlening, zoals het organiseren van contact-dagen en het uitgeven van een contactblad, dit uiteraard met ondersteuning van de vele vrijwilligers.
- Materiële zorg, bestaande uit het begeleiden van aanvragen in het kader van de wetgeving voor oorlogsgetroffenen en het uitbetalen van buitengewone pensioenen.
- Informatie verstrekken en vragen beantwoorden van leden van de doelgroepen.
- Juridische ondersteuning bij bezwaar- en beroepsprocedures.

De uitvoering van het maatschappelijk werk is overgedragen aan de afdeling maatschappelijk werk van stichting de Basis en bereikbaar via de Basis, tel: 0343-474200.

Stichting 1940-1945

Nienoord 5, 1112 XE Diemen

Postbus 12288, 1100 AG Amsterdam

tel: 020-6601945, fax: 020-6601975

e-mail: info@st4045.nl; website: www.st4045.nl

6.2.1 Specifieke militaire hulpverlening

MILITAIR REVALIDATIE CENTRUM (MRC) AARDENBURG

MRC Aardenburg is een door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport erkend revalidatiecentrum, het oudste in Nederland. Na verwijzing door een arts kunnen zowel militairen als burgers terecht voor behandeling. Indien nodig voorziet de Orthopedisch Instrumentmakerij van MRC Aardenburg in hoogwaardige kunst- en hulpmiddelen (bijvoorbeeld prothesen, orthesen, korsetten, et cetera) die volledig zijn afgestemd op de individuele behoefte van de revalidant. MRC Aardenburg werkt nauw samen met onder meer het Centraal Militair Hospitaal in Utrecht, militaire verwijzers uit de eerste lijn en burgerverwijzers.

MRC Aardenburg

Korte Molenweg 3, 3941 PW Doorn

Postbus 185, 3940 AD Doorn

tel: 0343-598445

e-mail: mrc@mindef.nl; website: www.mrc.nl

6.2.2 Overige dienstverlening

GEZAMENLIJKE MILITAIRE FONDSEN (GMF)

De Stichting GMF is een overkoepelende organisatie van verschillende militaire fondsen (Fonds 1815, Prins Bernhard Stichting, Karel Doorman Fonds, Van Weerden Poelman Fonds en Stichting Eereschuld en Dankbaarheid). Zij stelt zich onder meer ten doel:

- Het bevorderen van de samenwerking tussen de verschillende fondsen en eventueel ook andere fondsen met een soortgelijke doelstelling.
- Voor zover nodig en mogelijk, geldelijke steun te verlenen aan oud-militairen en/of gezinnen en nagelaten betrekkingen.

Hulpvragen aan de Stichting GMF verlopen via het
Maatschappelijk Werk van het LZV, Postbus 125, 3940 AC Doorn.

Stichting Gezamenlijke Militaire Fondsen

Postbus 202, 1000 AE Amsterdam

tel: 020-5522708

e-mail: gmf@militairefondsen.nl;

website: www.militairefondsen.nl

NATIONAAL FONDS VOOR VRIJHEID EN VETERANENZORG (V-FONDS)

Het V-fonds ondersteunt instellingen en projecten op de
volgende terreinen:

- veteranenzorg
- begrip voor oorlogsgetroffenen
- herdenken van oorlog en vieren van vrijheid
- actuele lessen uit het verleden
- democratie, rechtsstaat en internationale rechtsorde

V-fonds

Oranje Nassaulaan 5, 5211 AR 's Hertogenbosch

tel: 073-6139100

e-mail: info@v-fonds.nl, website: www.v-fonds.nl

MILITAIR VERZORGINGSHUIS BRONBEEK

Het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum (KTOMM) Bronbeek te Arnhem biedt huisvesting en verzorging aan gewezen vrijwillig dienende militairen van de krijgsmacht onder de rang van officier. Hiertoe behoren het voormalig Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL), de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht, de Koninklijke Luchtmacht en de Koninklijke Marechaussee. Het tehuis is toegankelijk voor zowel mannelijke als vrouwelijke gewezen militairen, die ten minste

65 jaar zijn, alleenstaand en zelfredzaam. Bovendien moeten zij over minimaal 15 pensioenjaren als militair beschikken. De minister van Defensie heeft in 2007 toestemming gegeven tot het laten vervallen van deze laatste eis voor oud-dienstplichtigen en Kort Verband Vrijwilligers uit de periode 1940-1962. Voor nadere informatie en/of aanmelding kunt u contact opnemen met het Hoofd Productgroep Verzorging van het KTOMM Bronbeek.

KTOMM Bronbeek
Velperweg 147, 6824 MB Arnhem
tel: 026-3763555; fax: 026-3763590
website: www.bronbeek.nl

OORLOGSGRAVENSTICHTING

De Oorlogsgravenstichting houdt zich bezig met de aanleg, inrichting en instandhouding van ongeveer 50.000 Nederlandse oorlogsgraven, waar ter wereld ook. Ook wil ze de nagedachtenis van landgenoten wier laatste rustplaats onbekend is in ere houden. De stichting zorgt verder voor onderhoud van de 8.000 verspreid liggende geallieerde graven in Nederland, organiseert pelgrimsreizen, verzorgt bloemleggingen en verstrekt graffoto's.

Oorlogsgravenstichting

Zeestraat 85, 2518 AA Den Haag

Postbus 85981, 2508 CR Den Haag

tel: 070-3131080; fax: 070-3621546

e-mail: info@ogs.nl; website: www.ogs.nl

NATIONALE OMBUDSMAN

De Nationale ombudsman is onafhankelijk en onpartijdig en bemoeit zich uitsluitend met problemen tussen burgers en overheidsinstanties.

Nationale ombudsman

Bezuidenhoutseweg 151, 2594 AG Den Haag

Postbus 93122, 2509 AC Den Haag

Het Draaginsigne Gewonden

Het door veteranen hooglijk gewaardeerde Draaginsigne Gewonden (DIG) is vergelijkbaar met het bekende 'Purple Heart' in de Verenigde Staten. Het draaginsigne behoort formeel tot de categorie 'eretekenen', maar geniet minder bekendheid dan bijvoorbeeld de militaire dapperheidonderscheidingen. Het Draaginsigne Gewonden werd op 11 oktober 1990 bij ministerieel besluit ingesteld. De ministers van Defensie, Binnenlandse Zaken en Verkeer en Waterstaat achtten het wenselijk respect en dank te betonen aan actief dienende militairen, veteranen en vaarplichtige zeelieden die lichamelijk of psychisch gewond zijn geraakt als gevolg van hun plichtsvervulling onder oorlogsomstandigheden of daarmee overeenkomende situaties als internationale vredesoperaties. De toekenning kan slechts één keer en uitsluitend bij leven geschieden. De procedure voor een aanvraag kan gestart worden met het aanvragen van een formulier bij het Veteraneninstituut (zie: www.veteraneninstituut.nl)

CRITERIA

Veteranen die meenden aanspraak te kunnen maken op een Draaginsigne Gewonden konden zich aanmelden bij het Comité Draaginsigne Gewonden (CODIG), dat op 30 januari 1991 werd ingesteld. Dit comité moest de aanvragen beoordelen en de minister adviseren over het al dan niet toekennen van het draaginsigne.

Het comité stelde de volgende criteria voor toekenning op:

- Er moet sprake zijn van een verwonding en/of een psychisch letsel of vergelijkbare aandoening;
- het voorval moet hebben plaatsgevonden tijdens plichtsvervulling als militair of lid van de Koopvaardij;
- er moet sprake zijn (geweest) van formeel erkende oorlogsomstandigheden of daarmee overeenkomende situaties;
- de rechthebbende moet in leven zijn ten tijde van de melding.

Het comité stelde ter aanvulling vast dat aard en ernst van de verwonding en de omstandigheden waaronder deze was opgetreden in de beoordeling moeten worden meegewogen. Op grond hiervan vielen bijvoorbeeld dienstongevallen doorgaans buiten beschouwing. Er werd ook gesteld dat een lichamelijke verwonding pas als voldoende ernstig wordt beoordeeld wanneer ingrijpen door een arts en/of hospitalisatie heeft plaatsgevonden.

Voor psychisch letsel stelde het comité als richtlijn dat dit duidelijk uit een medische verklaring moet blijken of dat achteraf een posttraumatische stress stoornis moet worden geconstateerd met een invaliditeit van minstens 10 procent als gevolg.

TOEKENNINGEN

Het comité heeft haar werkzaamheden formeel tot 1 januari 1994 uitgevoerd en hield daarna op te bestaan. Enkele leden van dit comité waren echter nog jaren bereid om, bijgestaan door een medische adviseur en de Sectie Onderscheidingen van het ministerie van Defensie, binnenkomende aanvragen van veteranen te beoordelen en de minister van Defensie van advies te dienen. In de jaren 2005-2008 werd deze taak overgenomen door een adviescommissie die was verbonden aan het Veteraneninstituut. Sinds juli 2008 worden alle aanvragen – dus zowel van veteranen als van militairen – behandeld door de Centrale Adviescommissie Draaginsigne Gewonden (CADIG), waarin onder anderen vertegenwoordigers van de vier operationele commando's, militaire artsen en de directeur van het Veteraneninstituut zitting hebben.

In de periode 1994-2008 zijn 1.683 aanvragen van veteranen behandeld, resulterend in 1.327 toekenningen (79 procent) en 356 afwijzingen (21 procent). Het aantal toekenningen op psychische gronden is binnen deze periode toegenomen van 47 procent (1994-2000) tot 80 procent (2001-2008). Het aandeel van vredesoperaties steeg eveneens aanzienlijk, van 4 procent (1994-2000) naar 49 procent (2001-2008). Deze twee ontwikkelingen zetten door. In de jaren 2007 en 2008 werd bijvoorbeeld 90 procent van de draaginsignes toegekend op grond van psychisch letsel en werd 72 procent van de draaginsignes toegekend aan veteranen van vredesoperaties. Het overgrote deel (ruim 80 procent) van alle draaginsignes (sinds 1991) is toegekend aan veteranen van de Koninklijke Landmacht. (bron: Factsheet 13 van het Kennis- en onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut)

VORM EN SYMBOLIEK

Het zilveren, kruisvormige Draaginsigne Gewonden kent twee uitvoeringen: het grootmodel voor op zowel het uniform (links beneden op de borst) als op de burgerkleding en een miniatuur voor op de linkerrevers van de burgerkleding. Op de horizontale balk staat de spreuk *vulneratus nec victus* oftewel 'gewond, maar niet verslagen'.

De verticale balk stelt de door een lauwertak omgeven Gewondenstreek voor, die in de decennia vóór 1990 aan de gewone militairen werd toegekend. De vier 'leeuwen op blok' die diagonaal uit het kruis ontspringen, beelden de stoktoppen van de vaandels en standaarden van de krijgsmacht uit. Met het draaginsigne ontvangt de gedecoreerde tevens een door de minister van Defensie ondertekende oorkonde.

UITREIKING

De uitreiking van het Draaginsigne Gewonden is een bijzondere aangelegenheid die in het teken staat van erkenning van het lichamelijke of psychisch letsel van de veteraan én van de maatschappelijke waardering voor de militaire inzet die tot dat letsel leidde.

Na een besluit tot toekenning neemt het Veteraneninstituut contact op met de betreffende veteraan en vraagt hem of haar aan te geven op welke wijze hij/zij het draaginsigne namens de minister van Defensie

foto: Wiebe Arts

uitgereikt wenst te krijgen. De uitreiking kan worden verricht door de commandant van de militaire eenheid waartoe de veteraan behoorde, door de directeur van het Veteraneninstituut of door de burgemeester van de gemeente waar de veteraan woonachtig is. Veel BNMO-leden hebben reeds een Draaginsigne Gewonden ontvangen. De betrokken afdeling van de BNMO hoort graag wanneer een veteraan zijn DIG krijgt uitgereikt om daar gepaste aandacht aan te geven.

INDIENEN BEZWAAR

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na ontvangst van een besluit tot het niet toekennen van een DIG bezwaar indienen bij de Hoofddirectie Personeel d.t.v. Commando Dienstencentra, Afdeling Juridische Dienstverlening, MPC 58L, Postbus 20703, 2500 ES Den Haag. Het bezwaarschrift moet zijn ondertekend, een dagtekening bevatten en voorzien zijn van het adres van de indiener. Een kopie van het besluit waartegen men bezwaar maakt, dient bijgevoegd te worden. Tevens moet uit het bezwaar duidelijk blijken op welke gronden dit wordt aangetekend.

Zoals zovelen leerden ze elkaar in de discotheek kennen. Maar het huwelijk van Jacqueline van der Tuuk (38) is verder verre van voorspelbaar. Toen zij Tom ontmoette, stond hij vlak voor zijn eerste uitzending naar Bosnië. Er zouden nog twee vredesmissies volgen, die allemaal hun sporen nalieten.

“Bij die ontmoeting in de discotheek in 1993 had Tom nog zoiets van ‘geen relatie voor de uitzending, want ik weet niet of ik terugkom.’

Maar na terugkeer uit Bosnië kregen we gelijk verkering.”

Jacqueline van der Tuuk

weet het nog als de dag van gisteren. “Het was een heel spontane jongen, heel open.”

Al gauw ging het stel samenwonen, maar in 1996 kwam al weer de tweede uitzending naar Bosnië. “Dan ben je het thuisfront. Dat was in het begin best moeilijk, want je krijgt eigenlijk alles thuis op je bordje.” Tom kreeg ook nog een ongeluk. “Ik werd gebeld: het gaat wel, maar hij ligt in het ziekenhuis. Maar je kunt er niet heen. Dat is heel moeilijk. Het telefonisch contact werd abrupt afgebroken omdat hij flauwviel. Dan zit je in de zorgen.”

De tweede uitzending van Tom omschrijft zij verder als rustig.

“Hij werkte bij de genie en ze hebben daar ook scholen, wegen en speeltuintjes gebouwd.”

Kosovo

In 1998 trouwden zij, maar een jaar later moest Tom opnieuw op uitzending. “In Kosovo was het wel weer heftig. Ze zijn daar als eerste ingegaan en hebben het kamp opgebouwd. Dat was oorlog, dus voordat hij ging, hebben we alles geregeld. Zoals de begrafenis. Wat wil je, stel dat er iets gebeurt?”

PTSS

Tom maakte de uitzending niet af, omdat hij ziek werd. “Je denkt al die jaren dat alles erbij hoort, maar achteraf is gebleken dat hij toen al PTSS had.” Jacqueline kreeg een andere man thuis. “Je merkte dat hij kortaangebonden was. Hij was snel agressief naar buiten toe. Down en altijd

moe. De artsen konden het ook niet verklaren. Dus je gaat een proces in van ziekenhuis in en ziekenhuis uit.”

Een interview op de regionale radio met maatschappelijk werker Willem Veldkamp, over militairen met problemen na een uitzending, bracht uitkomst. “Toen vielen alle puzzelstukjes in elkaar en heb ik Tom opgegeven voor de veteranengroep van de GGZ. Hij is gekeurd en het heeft een naam gekregen: PTSS.”

BNMO

Tom werd via Veldkamp lid van de BNMO en volgde therapie in Assen. “Dat ze kunnen praten met elkaar, dat heeft hem wel heel erg opgelucht. Maar nu moet hij aan zichzelf werken. Tom doet zijn therapie en zelf kom ik ook bij de psycholoog. En dan maar hopen dat je dichterbij elkaar komt. Nu praat hij voor het eerst ook over die eerste uitzending, waarbij hij heftige dingen heeft meegemaakt.” Zelf werd Jaqueline ook lid van de BNMO. “Door die familieweekenden, waar

“Toen vielen alle puzzelstukjes in elkaar en heb ik Tom opgegeven voor de veteranengroep van de GGZ.”

ook onze dochter van zeven aan deelneemt, hoor je dat anderen tegen dezelfde dingen aanlopen.” Vervolgens is ze secretaris van de BNMO-afdeling Groningen geworden. “Daardoor weet je nu wat je allemaal kunt doen, ook voor andere jonge militairen. Ik wil een pad wijzen en vertellen wat wij als BNMO doen en wat we willen. Om te laten zien dat je niet alleen bent en elkaar ook kunt steunen.”

7.1 Sportverenigingen

SVG Vereniging Sport voor Gehandicapten

Slotestraat 13, 5236 XG Empel

tel: 06-10641657

e-mail: info@sportvoorgehandicapten.nl;

website: <http://sportvoorgehandicapten.nl>

Nederlandse Basketball Bond (o.a. rolstoelbasketball)

Contactpersoon rolstoelbasketball: Luc Vergoossen

tel: 06-31622960,

e-mail: lvergoossen@nbb.basketball.nl;

website: www.basketball.nl/rolstoelbasketball

FPG Federatie Paardrijden Gehandicapten

Wekeromseweg 12, 6816 VS Arnhem tel: 026-4838220 of

06-46745415 (di en do) e-mail: info@verenigingfpg.nl;

website: <http://www.verenigingfpg.nl>

Nederlandse Handboog Bond

Postbus 10101, 5240 GA Rosmalen

tel: 073-5210101

e-mail commissie aangepaste sporten:

handboog4all@handboogsport.nl;

website: www.handboogsport.nl

RRCN Road Racers Club Nederland (handbikers)

e-mail: handbiken@xs4all.nl; website: www.handbiken.nl

Stichting Rolstoelhockey Nederland p/a Stef Drost, Zuidsingel 43,
1241 EJ Kortenhoef tel: 035-6560211 e-mail: stef.drost@12move.nl

Wheelchair Rugby Nederland

De officiële Nederlandse wheelchair rugby site:
website: www.wheelchairrugby.nl

Stichting Orange & Wheels

Postbus 1061, 3860 BB Nijkerk
e-mail: info@orangeandwheels.nl;
website: www.orangeandwheels.nl

Nevebo Nederlandse Volleybal Bond (o.a. zitvolleybal Nederland)

Postbus 2659, 3430 GB Nieuwegein
tel: 030-7513600; fax: 030-7513601
e-mail: info@nevobo.nl

Dit is een selectie van enkele speciaal op gehandicapten gerichte sporten. Landelijk is het ook mogelijk om te informeren bij:

Gehandicaptensport Nederland

Regulierenring 2B, 3981 LB Bunnik
Postbus 200, 3980 CE Bunnik
tel: 030-6597300; fax: 030-6597373
e-mail: info@gehandicaptensport.nl;
website: www.gehandicaptensport.nl

Enkele mogelijkheden van Gehandicaptensport Nederland zijn:
Goalball: tel: 030-6597300; e-mail: goalball@gehandicaptensport.nl
Boccia: tel: 030-6597300; e-mail: boccia@gehandicaptensport.nl
Rolstoelrugby: tel: 030-6597300;
e-mail: rolstoelrugby@gehandicaptensport.nl
Sledgehockey: tel: 030-6597300;
e-mail: sledgehockey@gehandicaptensport.nl

7.2 Overigen

Stichting Rolstoeldansen Nederland (SRN)

Secretariaat: Noorddammerweg 3Q, 1187 CM Amstelveen

tel/fax: 020-6436410

e-mail: srn@rolstoeldansen.nl; website: www.rolstoeldansen.nl

Gehandicaptenreizen

Postbus 109, 2800 AC Gouda

tel: 0182-587056

e-mail: info@gehandicaptenreizen.nl;

website: www.gehandicaptenreizen.nl

SailWise

Postbus 200, 3980 CE Bunnik

tel: 030-6597359

e-mail: boekingen@sailwise.nl;

website: www.sailwise.nl

Voor al uw vragen met betrekking tot hulp voor oorlogs- en diensslachtoffers kunt u natuurlijk in de eerste plaats terecht bij de BNMO:

<http://bnmo-nl.ning.com>

Naast de hulp die de BNMO biedt via internet, zijn er meer handige internetsites voor oorlogs- en dienstslachtoffers. Niet alleen om te communiceren met lotgenoten, maar het is zelfs mogelijk om via internet therapie te ondergaan. In deze paragraaf een kort overzicht van enkele sites die op dat gebied iets kunnen betekenen.

8.1 Portals en sites voor zorgvragen

ptss.startpagina.nl/prikbord
www.interapy.nl

8.2 Fora en sites voor zelfhulp en lotgenotencontact

forum.jongeveteranen.com
www.veteranenchat.nl
www.deanjerkinderen.nl/forum
www.bluehelmets.net (forum)
www.lotgenoten.nl
www.adfstichting.nl (forum)
www.vrouwelijkeveteranen.hyves.nl
partnersvanveteranen.123forum.nl
pvjv.hyves.nl (partners van jonge veteranen)
veteranenzorg.hyves.nl (zorg voor veteranen en gezin)

Als kind al vroeg hij stickers aan de voorbij marcherende militairen van de Nijmeegse Vierdaagse. Voor Niek Hopman (24) was het dan ook logisch dat hij in 2005 uitkwam bij Defensie toen hij zijn opleiding autotechniek voltooide had. Drie jaar later werd hij met de Luchtmobiele Brigade uitgezonden naar Afghanistan. Tijdens de terugreis kreeg hij een ongeval.

“Bij Defensie kon ik mijn opleiding afmaken en werken, dat sprak me wel aan. Ook het sporten, de veelzijdigheid en de afwisseling.” Na de basisopleiding in Ermelo en een vervolgopleiding monteur voor onder meer de YPR, werd hij in 2008 met de Luchtmobiele Brigade uitgezonden naar Afghanistan. “Ik had er wel zin in, maar was ook wel benieuwd of ik genoeg kennis zou hebben.” Hij werd namelijk niet met een groep monteurs geplaatst op Kamp Holland, maar kwam in zijn eentje in Deh Rawod terecht. “Ik zat meestal op Kamp Hadrian, maar ben ook wel een keer of acht mee geweest op patrouille.”

Blessure

Zijn tijd in Afghanistan beschrijft hij als vrij rustig. “Daarvóór waren er zelfs raketinslagen op het kamp. Maar ik had het hartstikke

naar mijn zin. Hier moet je op de werkplaats alles op papier zetten, daar is het gewoon een beetje improviseren en werken met de dingen die je niet hebt, zeg maar.” Ondanks zijn werk kreeg hij wel een indruk van de omgeving. “Niet zoals de infanteristen die de hele dag patrouille lopen. Maar we hebben ook wel wat projecten met locals gedaan.”

De uitzending verliep zonder incidenten, totdat hij terugkeerde naar Nederland. “We zouden met een Cougar naar Kamp Holland gaan, maar we vlogen in één keer door naar Kandahar. Daar ben ik met bepakkings uit de helikopter gesprongen en toen is het in mijn been geschoten. Ik had nog nooit een blessure gehad, dus ik wist helemaal niet wat het was.” De arts op de vliegbasis Kandahar dacht dat het een verrekte hamstring was. “Hij zei: ‘Dat gaat vanzelf over.’ Ik

kon bijna niet slapen, maar je vertrouwt op wat ze zeggen.”

Proces verbaal

Thuis begon hij tijdens zijn verlof voorzichtig met sporten. “Toen schoot het er weer in en ben ik gelijk naar de eerste hulp gegaan. Na foto's en mri-scans werd duidelijk dat het een hernia was.” Na een mislukte poging om met fysiotherapie te herstellen, volgde een operatie. “Vervolgens weer fysiotherapie, maar het kwam langzaam terug. Uit nieuw scans bleek het er weer te zitten en moest ik opnieuw geopereerd worden.” Als we Niek spreken is hij bezig met revalideren. “De laatste tijd gaat het wel goed, ik ben bijna pijnvrij. Ik ben nu ook naar het Militair Revalidatie Centrum gestuurd. Dat had eigenlijk meteen na de uitzending gemoeten.”

Hij baalt van de verkeerde diagnose op Kandahar. “Ik heb wel proces verbaal laten opmaken en daar heb ik dat ook in gezet. Ik ben 24 en ik moet mijn hele leven lang nog met die rug. Dus als ik daar later weer last van krijg, staat het wel op

“Toch is het goed om te weten dat je altijd nog kan bellen naar de BNMO.”

papier.” Via de vader van een vriend kwam hij in contact met de BNMO, maar hij noemt ook de steun van lotgenoten. “Op het MRC heb je het met anderen erover en dan hoor je wel een beetje dezelfde dingen. Dat je veel zelf moet regelen. De BNMO kan daar bij helpen, maar ik ben zo iemand die eerst zelf alles uit wil zoeken. Toch is het goed om te weten dat je altijd nog kan bellen naar de BNMO.”

9.1 Klachten bij individuele hulpinstanties

Ook goedbedoelende instellingen en medewerkers maken soms wel eens fouten. Als u daar over wilt en kunt klagen, helpt dat de fout zo snel mogelijk recht te zetten. In veel gevallen kunt u dat doen door rechtstreeks met een medewerker daarover te praten en uw idee te geven over hoe iets beter kan. Als u dat niet wilt of kunt of als u dat niet naar tevredenheid verloopt, heeft elke zorginstelling een regeling voor het indienen van klachten. Deze regeling is bij de instelling op te vragen of via de website te lezen. Als u als lid van de BNMO een klacht indient, zorg dan altijd dat ook de BNMO een kopie daarvan krijgt. Dat is handig als u ontevreden bent over de afwikkeling van uw klacht, maar het geeft de BNMO ook informatie over de punten waar beleid op gemaakt moet worden.

9.2 Klachtenprocedure van de Basis

Een klachtenprocedure kent doorgaans verschillende stappen.

Bij zorgcentrum de Basis zijn deze op grote lijnen als volgt:

- a. U bespreekt uw klacht zelf met de betrokken medewerker en u maakt samen afspraken.
- b. U bespreekt de klacht met een medewerker van het team en deze zorgt ervoor dat uw klacht in het werkoverleg van het team wordt besproken en dat daar afgesproken wordt welke actie men onderneemt en wie dat doet. U krijgt daar binnen drie weken dan bericht over.

- c. U zoekt contact met de cliëntenvertrouwenspersoon (CVP), via tel: 0343-474200, en legt uw klacht aan deze persoon voor met de vraag om te bemiddelen in goed overleg met de betrokken afdeling of medewerker of u vraagt deze vertrouwenspersoon u te helpen met het op schrift stellen van uw klacht. De CVP heeft geheimhoudingsplicht en zal alleen met anderen spreken over uw klacht als u daar zelf bij bent of daar toestemming voor hebt gegeven.
- d. U zet uw klacht op papier en stuurt deze naar de klachtencommissie van de Basis (postbus 125, 3940 AC Doorn). De klachtencommissie bestaat uit medewerkers en externen. De voorzitter en vicevoorzitter zijn onafhankelijk. De commissie heeft geheimhoudingsplicht. De secretaris van de commissie zal met u bespreken of u bemiddeling wenst of dat u een uitspraak wilt over de klacht. U kunt u bij de procedure laten bijstaan door de cliëntvertrouwenspersoon of door een ander. Wilt u dat de commissie een uitspraak doet, dan volgt er een onderzoek naar uw klacht op basis van hoor en wederhoor. De commissie doet dan na afloop van het onderzoek een uitspraak, vaak met een aanbeveling aan de instelling of aan u. De procedure duurt meestal twee maanden. De commissie maakt een verslag voor de betrokkenen en maakt een geanonimiseerd jaarverslag. Bovendien let de commissie erop dat er met haar aanbeveling iets gebeurt, zo niet dan kan zij externe instanties informeren.
- e. Ernstige incidenten, zoals seksueel grensoverschrijdend gedrag, worden altijd aan externe instanties (Inspecteur der Volksgezondheid) gemeld.

9.3 Centrale Klachtenfunctionaris Veteranen

Veteranen en diensslachtoffers die een klacht hebben over de zorg of dienstverlening door instellingen van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV), het APG, het Veteraneninstituut

of Defensie kunnen een klacht indienen bij de Overkoepelende Klachtencommissie voor Veteranen. De Centrale Klachtenfunctionaris Veteranen is hiervoor het eerste aanspreekpunt. Het gaat om klachten die door een van de LZV-instellingen, het APG, Defensie of het Vi niet naar tevredenheid zijn afgehandeld of om klachten over ketenzorg, oftewel een klacht die betrekking heeft op meer dan één instantie. Ook mensen die niet weten bij welke instantie ze moeten zijn met hun klacht, kunnen zich wenden tot de Centrale Klachtenfunctionaris Veteranen.

De klachtenfunctionaris geeft informatie over de verschillende klachtenregelingen van verschillende instellingen. Daarnaast bewaakt hij de afwikkeling van klachten en kan daarin een bemiddelende rol spelen tussen de cliënt en de instanties. Als de klacht niet naar tevredenheid is afgehandeld, legt de functionaris de klacht bij de Overkoepelende Klachtencommissie voor Veteranen neer. De klachtenfunctionaris maakt geen deel uit van deze commissie en krijgt geen beoordelende rol bij de klachtenbehandeling. Klachten worden anoniem geregistreerd. De registratie is om de kwaliteit van de dienstverlening aan veteranen en dienstslachtoffers waar nodig te verbeteren.

Info: de Centrale Klachtenfunctionaris Veteranen is te bereiken via e-mailadres: klachtenveteranen@mindef.nl of tel: 070-3396555, di van 13.00-16.30 uur, wo en do van 09.00 tot 12.00 uur.

Belangrijke contactgegevens

10

BNMO

Woestduinlaan 87, 3941 XC Doorn

Postbus 125, 3940 AC Doorn

tel: 0343-474110; fax: 0343-474114

e-mail: info@bnmo.nl; www.bnmo.nl

Centraal Aanmeldpunt (CAP)

tel: 0343-474148

e-mail: zorg@veteraneninstituut.nl

Zorgloket APG

tel: 045-5798005; fax: 045-5797626

e-mail: brdteamzc@abp.nl

APG Pensioenen, Businessunit Bijzondere Regelingen Defensie serviceteam Voorzieningen

Postbus 4490, 6401 CZ Heerlen

tel: 045-5798193

Stichting de Basis

tel: 0343-474200; fax: 0343-474114

e-mail: info@de-basis.eu; website: www.de-basis.eu

Dienstencentrum Bedrijfsmaatschappelijk Werk Defensie (DC BmW)

tel: 070-3164496; fax: 070-3165810

website: www.cdc.nl/mdd

foto: AVDD/Henry Westendorp

Stichting het Veteraneninstituut
Willem van Lanschotplein 2, 3941 XP Doorn
Postbus 125, 3940 AC Doorn
tel: 0343-474150; fax: 0343-474155
e-mail: info@veteraneninstituut.nl (voor informatie en algemene
vragen) of zorg@veteraneninstituut.nl (voor zorgvragen);
website: www.veteraneninstituut.nl

ABP:	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
APG:	Algemene Pensioen Groep
BNMO:	Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en dienstslachtoffers
CAP:	Centraal Aanmeldpunt
CVP:	cliëntenvertrouwenspersoon
DC BmW:	DienstenCentrum Bedrijfsmaatschappelijk Werk
DCR:	Dienstencentrum Re-integratie
DGV:	Diensten Geestelijke Verzorging
DIG:	Draaginsigne Gewonden
DSM:	Diagnostic and Statistic Manual of Mental Disorders
GMF:	Gezamenlijke Militaire Fondsen
MRC:	Militair Revalidatie Centrum
MIP:	militair invaliditeitspensioen
PTSS:	post traumatische stress stoornis
RZO:	Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek
SFMO:	Stichting Fondsenwerving Militaire Organisaties
SPO:	Stichting Partners van Oorlogsslachtoffers
Vi:	Veteraneninstituut
VP:	Veteranen Platform
WAO:	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WIA:	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen

Colofon

1e druk (5.000), maart 2011

Uitgave: Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en dienstslachtoffers

Productie: Lardenoye Journalistieke Producties (LJP), Nijmegen

Vormgeving: Forma, Nijmegen

Fotografie omslag: William Moore

Druk: Hendrix de meesterdrukkers, Peer (B)

Woestduinlaan 87, 3941 XC Doorn
postbus 125, 3940 AC Doorn
tel: 0343-474110, fax: 0343-474114
website: www.bnmo.nl
e-mail: info@bnmo.nl